

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-A BRAČ
ZA RAZDOBLJE 2023. – 2027.
V.1.3.**

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« Provedba tipa operacije 19.1.1.«
»Pripremna pomoć«
LAG BRAČ

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020.
Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

SADRŽAJ

POPIS KRATICA	3
1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVATA LRS	4
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a	4
1.1.1. Područje LAG-a.....	4
Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u.....	5
Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske	5
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u	6
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a.....	7
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a	8
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	8
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a	9
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a	9
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a.....	10
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a.....	11
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a.....	11
Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a.....	12
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	13
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	14
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a.....	14
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji LAG područja*	16
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	17
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	17
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	17
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a	18
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	18
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a.....	18
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a	19
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	20
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a.....	20
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a	21
1.3. Demografske značajke LAG područja.....	22
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a	23
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a.....	24

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.	25
Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata.....	26
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS.	28
3.1. Opis partnerstva	28
Tablica 20: Članovi LAG-a (Skupština LAG-a)	29
Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS – Skupština LAG-a Brač.....	29
Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju – Upravni odbor LAG-a Brač	29
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS.....	29
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS	31
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA	31
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize.....	31
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a	33
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS	35
5.1. Prikaz potreba LAG područja	35
Tablica 25: Potrebe LAG područja.....	35
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS.....	37
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS	38
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje.....	39
Tablica 27: Intervencije u LRS.....	39
Tablica 28: Projekti suradnje.....	40
Tablica 29: Opis intervencija	41
5.4. Opis procesa odabira projekata na LAG natječajima	55
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP	56
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP	56
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS	57
6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS	57
Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS	57
6.2. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRS	58
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP.....	60
7. FINACIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	61
7.1. Finacijski plan provedbe LRS	61
Tablica 33: Finacijski plan provedbe LRS	61
7.2. Akcijski plan provedbe LRS	62
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS	62
8. PRILOZI	63
Prilog 1 – Popis zaštićene kulturno-povijesne baštine LAG-a Brač	63

POPIS KRATICA

LAG – Lokalna akcijska grupa

SDŽ – Splitsko-dalmatinska županija

RH – Republika Hrvatska

PG – poljoprivredno gospodarstvo

OPG – obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

SOPG – samoopisno poljoprivredno gospodarstvo

NKD – Nacionalna klasifikacija djelatnosti

UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

ARKOD - sustav identifikacije zemljišnih parcela

AGRONET - elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi

LRS – Lokalna razvojna strategija

MINGOR – Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

PP SDŽ – Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije

HZZO – Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

MZO – Ministarstvo znanosti i obrazovanja

NN – Narodne novine

OC – Opći cilj

SC – Specifični cilj

MSP- Mala i srednja poduzeća

ZPP – Zajednička poljoprivredna politika

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LRS

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a

1.1.1. Područje LAG-a

Područje LAG-a Brač nalazi se na površinski i populacijski najvećem srednjodalmatinskom otoku – Braču, koji zauzima površinu kopnenog djela od 395,2 km², a prema Popisu stanovništva 2021. godine na njemu živjelo 13.825 stanovnika u 5.507 kućanstava.

Otok Brač smješten je u središnjem predjelu otočne mikroregije Splitsko-dalmatinske županije, a s obzirom na položaj, obalni je otok. Na zapadnoj strani Splitskim vratima je odvojen od otoka Šolte, na južnoj strani Hvarskim kanalom od otoka Hvara, dok ga sa sjeverne i istočne od kopna dijeli Brački i Splitski kanal. Otok Brač elipsastog je oblika, pruža se u smjeru istok-zapad. Dug je oko 40 km, a širok prosječno 12 km. Duljina obale iznosi 175,1 km. Osim prostora otoka Brača, LAG Brač obuhvaća dvije dodatne prostorne jedinice - otočić Mrduja (Općina Milna) te hrid Rudnica (Sumartin, Općina Selca). Gustoća naseljenosti otoka i LAG-a Brač iznosi 35,3 stan./km², što predstavlja prosječno polovičnu gustoću naseljenosti Republike Hrvatske, te trećinu gustoće naseljenosti Splitsko-dalmatinske županije. Otok Brač ima i ispodprosječnu gustoću naseljenosti kada je u pitanju hrvatski otočni prostor za kojeg iznosi 41 stan./km².

LAG Brač u administrativno-teritorijalnom kontekstu obuhvaća ukupno 8 jedinica lokalne samouprave – 7 općina 1 grad te se sastoji od ukupno 24 naselja. S obzirom na površinu, jedinice lokalne samouprave u sastavu LAG-a Brač su: Općina Pučišća (103,3 km²), Općina Nerežišća (78,5 km²), Općina Selca (54,0 km²), Općina Postira (50,7 km²), Općina Milna (36,1 km²), Grad Supetar (29,2 km²), Općina Sutivan (22,2 km²) i Općina Bol (21,9 km²). Prema broju stanovnika sukladno Popisu 2011. najnaseljeniji je Grad Supetar prema apsolutnim brojem (4.325 stan.) i relativnim udjelom (31,3 %), kao i najvećom gustoćom stanovništva (139,9 stan./km²), unutar područja LAG-a Brač. Slijede: općina Pučišća s 1.926 stanovnikom, međutim znatno rjeđe naseljenosti od 18,7 stan./km², Općina Selca (1.613 stan. i 29,9 stan./km²), Općina Bol (1.678 stan. i 66,1 stan./km²), Općina Postira (1.531 stan. i 30,4 stan./km²), Općina Milna (931 stan. i 25,8 stan./km²), Općina Nerežišća (878 stan.) i Općina Sutivan (936 stan.). Naselja u sastavu LAG-a Brač, s obzirom na broj stanovnika, su pretežito mala. Ukupno 14 od 24 naselja ima manje od 500 stanovnika, dok su 4 otočna naselja s više od 1.000 stanovnika – naselja Supetar, Bol, Pučišća i Postira. Populacijski najveće otočno naselje je Supetar sa 3.415 stanovnika.

Područje LAG-a Brač prema Zakonu o regionalnom razvoju (NN 147/14, 118/18, 123/17) pripada područjima s razvojnim posebnostima, tj. otocima, i kao takvim djelom je razvojne politike koja se temelji na posebnoj zakonodavnoj osnovi – Zakonu o otocima (NN 73/20, 70/21, 116/18). S obzirom na obalni položaj, blizinu županijskog centra Grada Splita te dobru prometnu povezanost, otok i područje LAG-a Brač, pripada dnevnom migracijskom sustavu splitske aglomeracije. Područje LAG-a pripada hrvatskom otočnom prostoru i to otoku koji s obzirom na socio-ekonomske razvojne pokazatelje pripada tipu društveno-gospodarski stabilnih otoka. Njihova su glavna obilježja relativno stabilni gospodarski pokazatelji koji proizlaze iz relativno razvijenog i dinamičnog otočnog gospodarstva, u odnosu na druge otoke.

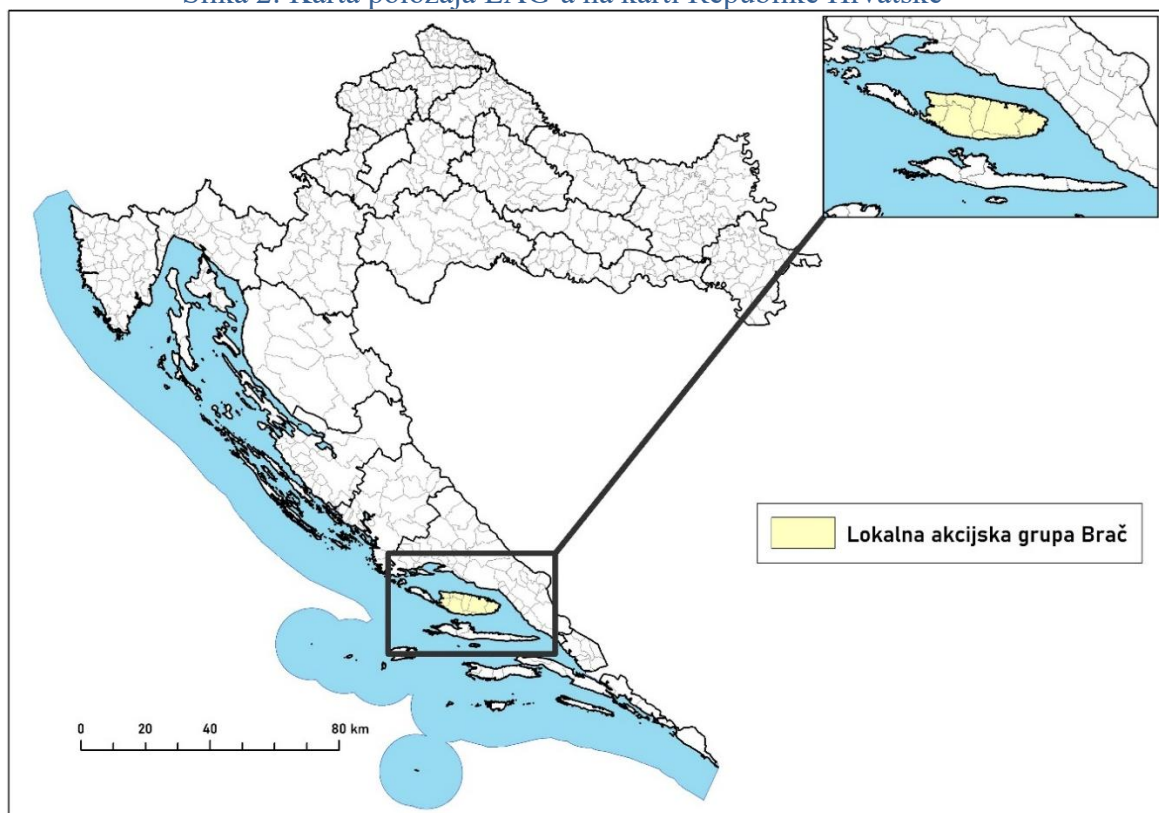
Sjedište LAG-a Brač se nalazi na adresi Žedno Drage 37 u Supetru. LAG nema uspostavljenih podružnica, ni dislociranih ureda po ostalim jedinicama lokalne samouprave u svom sastavu.

Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

Izvor: LAG Brač

Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske

Izvor: LAG Brač

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
Grad Supetar	4325	Mirca	401	29.2	148.2	1742
		Splitska	352			
		Supetar	3415			
		Škrip	157			
Općina Bol	1678	Bol	1656	25.4	66.1	624
		Murvica	22			
Općina Sutivan	936	Sutivan	936	22.2	42.2	401
Općina Postira	1538	Dol	107	50.7	30.4	598
		Postira	1431			
Općina Milna	931	Bobovišća	15	36.1	25.8	395
		Bobovišća na moru	49			
		Ložišća	92			
		Milna	775			
		Podhume	-			
Općina Nerežišća	878	Donji Humac	173	75.3	11.7	330
		Dračevica	63			
		Nerežišća	642			
Općina Pučišća	1926	Gornji Humac	276	103.3	18.7	717
		Pražnica	309			
		Pučišća	1341			
Općina Selca	1613	Novo Selo	109	54.0	29.9	700
		Povlja	335			
		Selca	692			
		Sumartin	477			
Ukupno LAG	13825	24	13825	395.2	34.9	5507
Osobna iskaznica LAG-a						
Adresa sjedišta	Žedno Drage 37, 21400 Supetar					
Adresa podružnica	-					
Kontakt telefon	+385 21 677 393					
Kontakt e-mail	yoditelj.lagbrac@gmail.com ured.lagbrac@gmail.com					
Mrežna stranica	http://www.lagbrac.hr/					

Izvor: Državni zavod za statistiku – za osnovni statistički podaci o LAG-u; Popis stanovništva 2021.

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a

Područje otoka Brača u geološko-geomorfološkom pogledu pripada središnjem dijelu Jadransko-Dinarske karbonatne platforme čije naslage čine glavni dio slijeda Vanjskih krških Dinarida. Otok je podijeljen na 6 litostratigrafskih formacija – Milna, Sveti Duh, Gornji Humac, Dol, Pučišća i Sumartin.

Na otoku prevladava vapnenac što ga čini bogatim vrsnim bijelim i sivim kamenom koji se od vremena antike pa sve do danas upotrebljava u građevinskom sektoru. Vapnenac, sedimentna stijena, kao specifičan tip tla, prevladava u kršu s karakterističnim oblicima: krška polja, vrtače, škrape i dr. Otok Brač karakterističan je po svom krškom reljefu koji je u najvećoj mjeri određen vapnencem i dolomitima kredne starosti s manjim uslojcima sedimentnih stijena kvartarne starosti. Središnji dio otoka sastoji se od lapora, gline i pješčenjaka. Zbog asimetričnog oblika, južna strana otoka je strma, dok se jako strmi nagibi pružaju od najvišeg vrha, Vidove gore visine od 778 m, do mora. Sjeverna strana otoka je blagog nagiba.

Površinskih vodenih tokova na otoku nema, a uzrok je geološka vapnenačka građa otoka. Jedini izvori vrulje nalaze se između Bola i Sumartina. Spomenuti krški reljef, pa tako i samo kraško tlo je porozno i ne zadržava oborinsku vodu što utječe na stvaranje podzemnih špilja i jama kojih je Brač prepun. Evidentirano je preko 180 jama i oko 40 špilja. Među najdublje jame u Republici Hrvatskoj spadaju i dvije bračke, jama u Podgračišću kod Pražnice (243 m) i jama kod Matešića u blizini gornjeg Humca (285 m).

Na otoku se razlikuju tri različita geomorfološka područja: niži priobalni pojas, srednji visoravni predjeli i planinsko područje. More na području otoka je bistro, zimske temperature se ne spuštaju ispod 11 °C, dok ljeti temperatura doseže 24,5 °C. Kao i na čitavoj Jadranskoj obali, salinitet je visok i kreće se između 37 i 38 ‰. Zbog utjecaja podmorskih izvora sjeverna strana otoka i prema istoku je more hladnije, dok je s južne i zapadne strane otoka toplije. Brački kanal bilježi jake morske struje.

Dominantne vrste tla na otoku su kamenjar, crnica i smeđe tlo, plitki sloj humusa nad stijenama te crvenica koja većinom dominira u dolinama ili ponikvama. Kao i ostali srednjodalmatinski otoci, Brač pripada mediteranskoj vegetacijskoj zoni (zona euromediteranske zimzelene vegetacijske jedinice, razreda *Quercetea ilicis*).

Sredozemna klima sa suhim i vrućim ljetima te kratkim i blagim zimama karakteristična je za priobalni pojas otoka. Unutrašnjost otoka zimi bilježi niže temperature za razliku od priobalja, a temperature često padaju ispod nule. Prosječna temperatura zraka u siječnju iznosi 8,7 °C, a u srpnju 24,7 °C.

Prema količini oborina, zimski mjeseci bilježe najviše padalina, dok ljeti prevladava suša. Godišnja količina padalina za Sutivan iznosi oko 700 mm, dok je godišnji prosjek u mjestu Dol do 1400 mm.

Sa prosječno 2600 sunčanih sati, Brač spada u jedan od najsunčanijih otoka, a kada je riječ o vjetrovima, tijekom hladnog dijela godine puše toplije jugo i hladna bura, dok ljeti vjetrovi nisu jaki, ali dnevna cirkulacija zraka uzrokovana je večernjim maestralom s mora te burinom s bračkih brda.

Klimatske promjene predstavljaju prijetnju i izazov zbog svog utjecaja na sve aspekte okoliša i gospodarstva te ugrožavaju održivi razvoj lokalne zajednice. Utječu na učestalost ekstremnih vremenskih nepogoda kao npr. ekstremne padaline, oluje, suše, toplinski valovi, podizanje razine mora, porast temperature zraka i vodenih površina, i dr. Otoku prijete ekstremiteti kao što su podizanje razine mora, veći broj sušnih dana te manjak pitke vode što ostavlja posljedice kako na floru i faunu tako i na sve gospodarske djelatnosti zastupljene na otoku. S manjkom pitke vode dolazi do nemogućnosti obavljanja osnovnih poljoprivrednih poslova, sušna razdoblja utječu na usjeve, a onečišćenje mora balastnim vodama i prekomjernim izlovom do manjka ribe i ugroze bioraznolikosti.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Cijeli otok Brač bogata je riznica hrvatske kulturno-povijesne baštine, s čak 196 zaštićenih kulturnih dobara, prema Registru kulturnih dobara RH, od kojih su 147 iz kategorije nepokretno kulturno dobro, i to 122 pojedinačnih dobara, 14 arheoloških dobara, 1 kulturni krajolik i 10 kulturno-povijesnih cjelina. Na području LAG-a je i 45 zaštićenih pokretnih dobara (26 pojedinačnih i 19 zbirki) te 4 nematerijalna kulturna dobra.

Podrijetlo imena otoka Brača seže u daleku prošlost, no nije u znanosti potpuno utvrđeno. Vjerojatno potječe od ilirskog imena *brentos* - jelen, jer su ga i Grci zvali Elaphusa i Bretanide, od *elaphos* = jelen. Da je u prapovijesno doba na Braču bilo jelena svjedoče i nalazi u špilji Kopačini. Rimski povjesničar Polibije naziva ga Bretia, Plinije Stariji Brattia, a u Antinojevom putopisu iz 4. st. naziva se Bractia. Bizantinski car Konstantin Porfirogenet ga u 9. st. naziva Barzo i tvrdi da su on i Hvar „najljepši i najplodniji“ među jadranskim otocima. U doba mletačke uprave zvao se talijanski Brazza, a hrvatski Brač.

Najstariji arheološki nalazi na ovom području datiraju još iz mlađeg kamenog doba (između 3000.-2000. g. pr. Kr.) a radi se o materijalnim ostacima u špilji Kopačini i kod Donjeg Humca, Nerežišća i Škripa. Ilirsko pleme Delmati naseljava se na Braču u metalnom dobu, a tijekom tog razdoblja nastale su broje *gradine* ograđene suhozidom, među kojima su najpoznatije Rat kod Ložišća, Koštilo kod Bola, Vela Gomila kod Nerežišća, Malo Gračišće, Gomila na Brkati i Hum kod Gornjeg Humca, Gradac i Velo Gračišće kod Selaca te *gomile*, ilirski grobni spomenici kojih je mnogo nađeno na području Bobovišća, Ložišća, Donjeg Humca, Nerežišća i Selaca, a najviše oko Gornjeg Humca.

Na Braču nisu pronađeni dokazi koji bi potvrdili postojanje starogrčkih naselja pa se pretpostavlja da je grčka kolonizacija zaobišla ovaj jadranski otok. Rimljani su, nakon dugotrajnih borbi s Ilirima, pokorili ovo područje, ali tragovi nekog većeg rimskog grada također nisu pronađeni. Pretpostavlja se da veće naselje nije osnovano zbog blizine Salone, koja je bila središte provincije Dalmacije. Međutim, utjecaj rimske civilizacije vidljiv je u poljoprivredi, stočarstvu, pomorstvu, graditeljstvu, skulpturi i osobito kamenarstvu. O njemu svjedoče antički kamenolomi kod Splitske i Škripa, kao i ostaci brojnih gospodarskih zgrada, tzv. *villae rusticae*. Na Braču pronalazimo dokaze kontinuiteta antičke civilizacije i kulture od starog do srednjeg vijeka. Nakon razaranja Salone, Brač postaje utočište salonitanskim prebjezima, a potom i Slaveni počinju naseljavati otok. U to vrijeme Brač je bio pod Bizantskim carstvom. U 12. st. Hrvatska je s dalmatinskim gradovima pripojena Ugarskoj, ali Brač je očuvao političku autonomiju. Od 1268. do 1357. godine, Bračani su priznavali mletačku vlast, a zatim ugarsko-hrvatsku, zadržavajući uvijek svoju komunalnu samoupravu i stare povlastice. Godine 1420. započinje dugotrajna mletačka uprava cijelom Dalmacijom.

Prve ranokršćanske građevine na otoku Braču nastaju u drugoj polovici 6. st., na području današnjeg Sutivana, Supetra, Lovrečine, Postira, Mirja, Pučišća, Poblja, a vjerojatno i Bola. Crkve su redom bile posvećene svecima čije su se relikvije čuvale u Rimu, što dokazuje da je gradnja tih objekata bila planska, pod patronatom državne i crkvene vlasti. To se očituje i u kvaliteti projektiranja i građenja crkava, što nije slučaj kod velikog broja crkvenih objekata građenih izvan provincijskih središta. Kao osnovna mjera korištena je rimska stopa, što je rezultiralo skladnim građevinama preciznih razmjera. Nigdje se drugdje na jadranskoj obali ne nalaze ostaci toliko brojnih starokršćanskih crkava i samostana. Renesansna kultura i umjetnost također su ostavile značajan trag na Braču, kao i u ostatku dalmatinskog primorja. Brački kamenolomi privukli su velike dalmatinske renesansne graditelje poput Jurja Dalmatinca, Andrije Alešija i Nikole Firentinca, čija se djela nalaze po cijelom otoku. Sveukupno na području LAG-a ima čak 116 sakralnih objekata, koji se prema tematsko-povijesnim cjelinama dijele na: ranokršćanske, srednjovjekovne i župne crkve, samostane i eremitorije te crkve na

mjestima pretkršćanskih kultova. Najpoznatiji eremitorij na Braču je Pustinja Blaca, koja je kandidat je za UNESCO-vu listu svjetske baštine.

Najstarije naselje na području LAG-a je Škrip, s kontinuitetom života oko 2000 godina. Na mjestu ilirskih zidina u Škripu podignut je rimski mauzolej, a potom obrambena tvrđava Radojković u kojoj od 1979. godine djeluje Muzej otoka Brača s vrijednim eksponatima s cijelog područja. S Brača potječe i jedan od najvažnijih dokumenta hrvatske pismenosti – Povaljska listina. Riječ je o prvom na pergameni pisanom spomeniku hrvatskog jezika i pisma (bosančice), nastalom 1184. godine, čiji se prijepis iz 1250. godine čuva u Župnom uredu Pučišća. Čuveni hrvatski kipari Ivan Rendić (1849.-1932.) i Branislav Dešković (1883.-1939.) porijeklom su s Brača.

Osim bogate materijalne kulturne baštine, područje LAG-a Brač odlikuje i značajan broj nematerijalnih kulturnih dobara, od kojih su zaštićena: priprema tradicijskih jela brački vitalac (Nerežišća) i torte hrapočuše (Dol), umijeće proizvodnje živog vapna na tradicijski način (Milna), kao i govori milnarskog područja. Također, tradicija klapskog pjevanja, umijeće suhozidne gradnje i mediteranska prehrana uvršteni su u nacionalni Registar kulturnih dobara, ali i na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine, a karakteristični su, među ostalim, i za otok Brač.

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Supetar	25 "navedeno u Prilogu 1"	2 "navedeno u Prilogu 1"	-	1 "navedeno u Prilogu 1"	6 "navedeno u Prilogu 1"	2 "navedeno u Prilogu 1"	-
Bol	13 "navedeno u Prilogu 1"	2 "navedeno u Prilogu 1"	-	2 "navedeno u Prilogu 1"	4 "navedeno u Prilogu 1"	2 "navedeno u Prilogu 1"	-
Sutivan	8 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	-	1 "navedeno u Prilogu 1"	2 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	-
Postira	10 "navedeno u Prilogu 1"	2 "navedeno u Prilogu 1"	-	3 "navedeno u Prilogu 1"	3 "navedeno u Prilogu 1"	3 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"
Milna	16 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	-	3 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	5 "navedeno u Prilogu 1"	2 "navedeno u Prilogu 1"
Nerežišća	20 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	2 "navedeno u Prilogu 1"	5 "navedeno u Prilogu 1"	0 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"
Pučišća	20 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	-	-	4 "navedeno u Prilogu 1"	5 "navedeno u Prilogu 1"	-
Selca	10 "navedeno u Prilogu 1"	-	-	2 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	1 "navedeno u Prilogu 1"	-
Ukupno LAG	122	10	1	14	26	19	4

Izvor: Ministarstvo kulture i medija

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a

Prirodna baština Brača jednako je bogata i raznolika. Na području LAG-a ukupno je šest prirodnih znamenitosti upisano u Upisnik zaštićenih područja Uprave za zaštitu prirode MINGOR-a. To su: stijena Kolač (ili Koloč), Divlja kruška (*Pyrus amygdaliformis*) u Selcima, crni bor (*Pinus nigricans* Host.) na krovu crkvice Sv. Petra u Nerežišćima, Zlatni rat, Vidova gora i Dolina Blaca. Stijena Kolač prstenasta je stijena izgrađena od vapnenca i dolomita, nalazi se u sastavu Općine Nerežišća, a geomorfološkim spomenikom prirode proglašena je 1986. godine. Divlja kruška u Selcima zaštićena je 1956. godine kao spomenik prirode, potkategorija

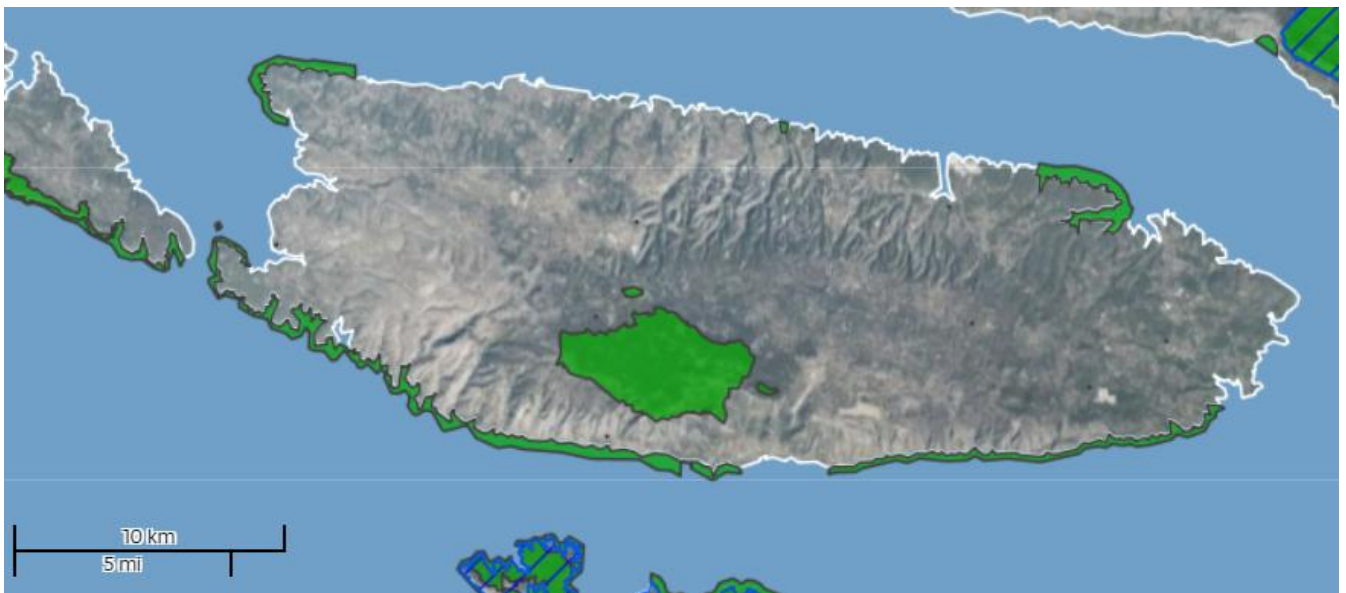
rijetki primjerci drveća. Riječ je o primjerku autohtone divlje kruške starom 150 godina i visokom šest metara koji predstavlja ostatak nekadašnjih šuma. Borić na crkvici Sv. Petra u Nerežišćima visok je 170 cm, a spomenikom prirode kao rijetki primjerak drveća proglašen je 1969. godine. Šljunčani rt Zlatni rat u Bolu jedinstven je prirodni fenomen, nastao od nanosa koji su erozijom ispirani s Vidove gore i specifičnom konstelacijom morskih struja i valova, te najpoznatija plaža na Jadranu. Zaštićen je od 1965. godine kao značajni krajobraz. Vidova gora (778 m) najviši je vrh otoka Brača te najviši otočni gorski vrh na cijelom Jadranu. Ime je dobila prema crkvici sv. Vida od koje danas postoje tek ostaci. Značajnim krajobrazom proglašena je 1970. godine, a tom kategorijom obuhvaćeno je šire područje od cca 1800 ha. Veći dio tog središnjeg bračkog platoa pokriven je autohtonom vegetacijom dalmatinskog crnog bora. Dolina Blaca u općini Nerežišća bujična je dolina urezana u vapnenoj podlozi s kanjonskim liticama, dubine do 200 m. Vegetacija je euro-mediteranska, a zaštićeno područje obuhvaća i morsku uvalu, koja pripada ekološkoj mreži zbog naselja morske cvjetnice posidonije. Na prostoru LAG-a nalaze se dijelovi Ekološke mreže Natura 2000 – POVS (područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju) – njih ukupno 22.

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godišnja proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Značajni krajobraz	Zlatni rat	12,78	1965.	Općina Bol
Značajni krajobraz	Vidova gora	1812,99	1970.	Općina Bol, Općina Nerežišća i Općina Postira
Značajni krajobraz	Dolina Blaca	230,05	1986.	Općina Nerežišća
Spomenik prirode	Kruška u Selcima	0	1954.	Općina Selca
Spomenik prirode	Bor na crkvici u Nerežišćima	0	1969.	Općina Nerežišća
Spomenik prirode	Kolač	0	1986.	Općina Nerežišća
Ukupno LAG	6			

Izvor: *Bioportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja*

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

Izvor: Biportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Cestovni promet na otoku Braču odvija se putem državnih, županijskih i lokalnih cesta. Na području LAG-a nalaze se tri državne ceste (DC 113 Supetar-Nerežišća-Sumartin (trajektna luka) duljine 39,4 km, DC 114 Milna-Sutivan-Supetar duljine 18,8 km i DC 115 G. Humac-Bol duljine 11,4 km), zatim 10 županijskih cesta ukupne duljine 85,42 km i 10 lokalnih cesta duljine 26,79 km. Također, postoji i razgranata mreža nerazvrstanih cesta koje su u nadležnosti općina i gradova.

Zračna luka Brač smještena je u Veškom polju, na području općina Bol i Pučišća. Opremljena je za prihvata i otpremu putničkih zrakoplova kapaciteta do 100 sjedećih mjesta. Javni prijevoz do zračnog pristaništa nije organiziran. Otvorena je cijele godine, no većina prometa odvija se u ljetnim mjesecima, kada prometuju četiri linije, jedna redovna (Zagreb-Brač) te tri međunarodne, charter linije. Na području LAG-a nalaze se tri interventna heliodroma (Selca, Pražnice i Milna), a u planu je izgradnja još tri (Nerežišća, Mirca i Sutivan).

Trajektne veze do otoka Brača ostvaruju se iz dvaju prometnih središta – Splita i Makarske. Izvan turističke sezone, povezanost otoka s kopnom državnim trajektnim linijama na dnevnoj frekvenciji iznosi 12 puta, u niskoj sezoni se povećava na 16 i u sezoni na 19 puta. Primarno pomorsko prometno čvorište na otoku je trajektna luka Supetar, sekundarno trajektna luka Sumartin (Selca), a povezanost s kopnom brzobrodskom linijom ostvaruju Bol i Milna. Na području LAG-a 11 je luka otvorenih za javni promet. Prema Prostornom planu SDŽ-a, tri su luke županijskog značaja (Supetar, Bol i Sumartin), dok su ostale značajne lokalno. Kada je riječ o lukama posebne namjene, na Braču je jedna industrijska luka (Pučišća), jedna brodogradilišna luka (Sumartin) te dvije luke nautičkog turizma (Aci i Vlaška).

Opskrba vodom na području LAG-a vrši se iz vodoopskrbnog sustava Omiš-Brač-Hvar-Šolta-Vis. Voda se s kopna doprema pomorskim cjevovodima do CS Trstena te dalje cjevovodom do centralnog vodospremnika - Vodospreme Brač. VS Brač veći dio godine puni se gravitacijski, dok se CS Trstena aktivira samo ljeti, u vrijeme vršne potrošnje i radi u prosjeku 10 dana godišnje. Isporučitelj vodnih usluga na području LAG-a je Vodovod Brač d.o.o. Supetar u čijoj je nadležnosti javna vodoopskrba i odvodnja otpadnih voda.

Veća naselja na području otoka Brača imaju svoje odvojene kanalizacijske sustave, međutim, potrebno je dovršiti izgradnju kanalizacijskih sustava Postira, Sutivan, Milna i Sumartin-Puntinak (PP SDŽ). Također, potrebno je izgraditi uređaje za pročišćavanje otpadnih voda u Supetru, Bolu i Pučišćima jer se trenutno ispuštaju u podmorske ispuste bez prethodnog pročišćavanja.

Cjelokupni otpad LAG područja trenutno se zaprima na jednom odlagalištu – gradsko odlagalište „Kupinovica“ (Grad Supetar), kojim upravlja Komunalno društvo Grad d.o.o. iz Supetra. Odlagalište „Košer“ na području općine Pučišća, zatvoreno je 2020. godine. Izgradnja Pretovarne stanice Brač planira se na području Općine Pučišća. Trenutno veliki problem predstavlja nepostojanje adekvatnog odlagališta na području LAG-a, budući da odlagalište „Kupinovica“ nema dostatne kapacitete za prihvata otpada s cijelog otoka Brača.

Sva električna energija koja se koristi na otoku Braču dolazi s kopna. Elektroenergetska mreža na području LAG-a u nadležnosti je u nadležnosti HEP-a, distribucijsko područje Elektrodalmacija Split – Pogon Brač. Osnovni dio sustava prolazi kroz Nerežišća, Postira i Supetar, a glavna transformatorska stanica se nalazi na području Općine Nerežišća (110/35 kV). U općinama Bol, Milna, Postira i Pučišća nalaze se srednjenaponske transformatorske stanice 35/10 kV.

Pokrivenost područja LAG-a Brač elektroničko-komunikacijskom infrastrukturom iznosi 91,34% (bakrena parica) te samo 0,35 % (svjetlo vodi), dok pokrivenost koaksijalnim kabelima nije zastupljena.

Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	n/p
Državna cesta	Km	69,14
Županijska cesta	Km	85,42
Lokalna cesta	Km	26,79
Nerazvrstana cesta	Km	578,6
Željeznička pruga	Km	n/p
Biciklističke staze	Km	356,19
Međunarodne zračne luke	Broj	n/p
Ostale zračne luke	Broj	1
Morske luke	Broj	12
Riječne luke	Broj	n/p
Elektr. ener. kablovi	Km	17,3
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	91,34
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlo vodi	0,35
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	0
Plinovod	Km	n/p
Vodovod	Km	70,1
Kanalizacija	Km	79,17
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	4
Centri za gospod. otpadom	Broj	n/p
Pretovarni centri	Broj	n/p

Izvor: Grad Supetar, Općina Bol, Općina Pučišća, Općina Postira, Općina Nerežišća, Općina Selca, Općina Milna, Općina Sutivan, Splitsko-dalmatinska županija, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Agencija za obalni linijski pomorski promet, HAKOM

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Centar za kulturu Brač (Nerežišća) središnja je kulturna institucija na području otoka Brača. Osnovna djelatnost Centra je muzejsko-galerijska, uz glazbeno-koncertno-scensku i izdavačku. U nadležnosti Centra su Muzej otoka Brača u Škripu, Galerija umjetnina Branislav Dešković u Bolu i Pustinja Blaca u Nerežišćima. Muzej otoka Brača koncipiran je kao sklop ambijentalnih kuća koji obuhvaća arheološku, kulturno-povijesnu i etnografsku zbirku. Galerija Branislav Dešković nalazi se u renesansno-baroknoj palači u kojoj su zastupljena djela najvećih slikara i kipara hrvatske umjetnosti 20. st. Pustinju (eremitorij) Blaca osnovali su u 16. st. poljički svećenici glagoljaši koji su bježeći pred Turcima stigli na Brač. U njoj je sagradili samostan, crkvu, gospodarske zgrade, kuće za stanovanje te bogatu knjižnicu i tiskaru. Sačuvani inventar pustinje danas je muzej i zaštićeno kulturno dobro.

Zdravstvena skrb na području LAG-a Brač organizirana je prvenstveno kroz primarnu zdravstvenu zaštitu. Jedini sadržaji iz područja sekundarne zdravstvene zaštite su radiologija i hemodijaliza. Prema podacima HZZO-a, u okviru Doma zdravlja Splitsko-dalmatinske županije na području LAG-a djeluje 6 ordinacija opće/obiteljske medicine, stomatološka ordinacija u Pučišćima, pedijatrijska i ginekološka ordinacija, medicinsko-biokemijski laboratorij, ordinacija medicine rada, radiološka ordinacija i centar za hemodijalizu (Supetar). Ukupno je 11 timova obiteljske medicine – tri u Supetru, po dva u Bolu, Pučišćima i Selcima te u Milni i Postirama. Općine Nerežišća i Sutivan nemaju ordinaciju opće/obiteljske medicine. Usluge dentalne medicine na području LAG-a pružaju se u ukupno 6 ordinacija – u Bolu, Pučišćima, Postirama, Selcima i Supetru (2 ordinacije). Na području LAG-a nalazi se ukupno osam ljekarni – u Supetru (2 ljekarne), Bolu, Pučišćima, Postirama, Selcima, Milni i Sutivanu. Sjedište Ispostave Brač Nastavnog zavoda za javno zdravstvo nalazi se u Supetru. Hitna medicinska pomoć na području LAG-a u nadležnosti je Zavoda za hitnu medicinu Splitsko-dalmatinske županije, a organizirana je kroz dvije ispostave – Ispostavu Supetar i Gornji Humac.

Prema podacima MZO-a, na području LAG-a djeluje sedam javnih dječjih vrtića – u Supetru (s područnim objektom u Nerežišćima), Milni, Postirama, Selcima, Bolu, Sutivanu i Pučišćima (s PO u Pražnicama i Gornjem Humcu). Program osnovnoškolskog obrazovanja izvodi se u šest osnovnih škola: OŠ „Supetar“ (s PŠ u Nerežišćima i Sutivanu), OŠ „Pučišća“ (s PŠ u Gornjem Humcu i Pražnicama), OŠ „Selca“ (s PŠ u Sumartinu), OŠ „Milna“ i OŠ „Vladimira Nazora“ u Postirama. Srednjoškolske odgojno-obrazovne ustanove na otoku Braču nalaze se u Supetru, Bolu i Pučišćima, gdje se u okviru Klesarske škole nalazi i učenički dom. U Pučišćima djeluje i Osnovna glazbena škola Brač, a Glazbena škola „Josip Hatze“ iz Splita ima svoje dislocirane odjele u Supetru, Postirama i Bolu. U Supetru djeluje i organizacijska jedinica centra za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači za pružanje izvaninstitucionalnih socijalnih usluga djeci i mladima. Centar za socijalnu skrb Brač-Supetar središnja je ustanova za pružanje usluga socijalne skrbi na području Grada Supetra i svih sedam otočnih općina. Na temelju javnih ovlasti Centar odlučuje o pravima iz socijalne skrbi i pruža socijalne usluge posebno osjetljivim skupinama građana. Na području LAG-a četiri su doma za skrb o starijim i nemoćnim osobama – tri u Supetru i jedan u Bolu, svi u privatnom vlasništvu.

Na području LAG-a u većim naseljima postoji osnovna sportska i rekreacijska infrastruktura (nogometna igrališta), no nedostaje sportskih dvorana.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	8
Kazališta	Broj	n/p
Kino dvorane	Broj	4
Knjižnice	Broj	5
Muzeji	Broj	1
Vatrogasni dom	Broj	4
Ambulanta	Broj	4
Dom zdravlja	Broj	n/p
Bolnica	Broj	n/p
Vrtići	Broj	7
Ostali predškolski objekti	Broj	0
Osnovne škole	Broj	6
Srednje škole	Broj	3
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	3
Sportske građevine (otvorene)	Broj	42
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	n/p
Dom za starije i nemoćne	Broj	4
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	0

Izvor: Grad Supetar, Općina Bol, Općina Pučišća, Općina Postira, Općina Nerežišća, Općina Selca, Općina Milna, Općina Sutivan, Splitsko-dalmatinska županija, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a

LAG-a Brač te sve JLS u njegovom sastavu pripadaju iznadprosječno razvijenim područjima RH, ukoliko se promatra prema indeksu razvijenosti za razdoblje 2014.-2016. godine. Prosječna razvijenost LAG područja iznosi 106,653, pri čemu Grad Supetar, Općine Bol i Sutivan pripadaju 8. razvojnoj skupini, Općine Postira i Milna 7., Pučišća i Nerežišća 6. te Općina Selca 5. razvojnoj skupini.

Gospodarsku strukturu LAG-a Brač obilježava relativna diverzificiranost, što znači da uz tradicionalno i suvremene prisutne djelatnosti (poljoprivreda, ribarstvo, stočarstvo, trgovina i turizam), u gospodarstvu otoka sudjeluju i druge privredne grane poput prerađivačke industrije, kamenarstva i sl. U gospodarskoj strukturi područja LAG-a, promatrano prema broju tvrtki, dominiraju poduzetnici iz djelatnosti L – Poslovanje nekretninama, njih 23%, slijede poduzetnici iz djelatnosti I – Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane 17 %, F – Građevinarstvo 13%, te djelatnosti M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti 8 %. S obzirom na veličinu, na području LAG-a Brač dominiraju mikro i male tvrtke koje predstavljaju 99,7% svih poslovnih subjekata, dok posluju tri srednje i dvije velike tvrtke koje su u 2020. godini ostvarile oko jedne trećine prihoda svih tvrtki na području LAG-a Brač. U tom pogledu nužno je daljnje poticanje poslovanja subjekata mikro i malog poduzetništva kao gospodarske okosnice područja Brača.

Na području LAG-a Brač je 2020. godine djelovalo ukupno 635 obrta, i to 545 ili 86% proizvodnih i 181 ili 14 % uslužnih. Obrti područja LAG-a Brač predstavljaju udio od 5,5 % obrta SDŽ. U posljednje tri godine primjetan je porast broja obrta na području LAG-a.

Tržište radne snage LAG-a Brač predstavlja zaposlene i nezaposlene osobe, a uvelike je uvjetovano gospodarskim i socio-ekonomskim prilikama te kretanjima na tržištu rada SDŽ i RH. Podaci o nezaposlenima na području LAG-a Brač pokazuju da je u prosincu 2021. bilo evidentirano ukupno 430 nezaposlenih osoba. Iako je posljednjih godina zabilježen trend pada broja nezaposlenih (izuzev pandemijske 2020. godine) i dalje je prisutna problematika sezonske nezaposlenosti koja raste u zimskim mjesecima. Prema starosnoj strukturi među nezaposlenima su najzastupljenije su mlađe osobe, najveći broj u dobi između 35 i 39 godina, te između 30 i 34 godine. Kada je riječ o zaposlenima, ukupni je broj za 2020. godinu iznosio 3.210 osoba. U odnosu na prethodne 2019. i 2018. godinu, zabilježen je porast zaposlenih od 7,2 %, odnosno 8,1 %. S obzirom na NKD djelatnosti, najveći udio zaposlenih opada na djelatnost C – Prerađivačka industrija 22,2 %, zatim na djelatnost P – Obrazovanje 13,9 % te na djelatnost G - Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala 11,5 %. Kada je u pitanju tržište rada područja LAG-a, neki od glavnih problema su nedostatak cjelogodišnje stručne radne snage, poput liječnika, posebice specijalista određenih grana medicine, odgojno-obrazovnih radnika i stručnjaka, te posebice sezonskih radnika u turizmu. S druge strane, prisutno je iseljavanje mladih i visokoobrazovnih (odljev mozgova) s otoka, kao i niske razine interesa za radom u poljoprivredi te generacijskom obnovom ovog sektora.

Na području LAG-a Brač, sukladno Registru poduzetničke infrastrukture djeluju dvije poduzetničko-potporne institucije: lokalna razvojna agencija Centar za integralni razvoj srednjodalmatinskih otoka i **PODUZETNIČKI CENTAR AKTIVA j.d.o.o.** za lokalni razvoj i poticanje poduzetništva. Od poslovne infrastrukture djelu poduzetnička zona Ratac u Općini Postira (površina 51.000 m²) i poduzetnička zona Žedno Drage u Gradu Supetru (površina 176.000 m²).

Poljoprivredna proizvodnja na području LAG-a Brač odvija se na površini od 3.338,05 ha, odnosno na 5.752 pojedinačnih ARKOD parcela. Podaci pokazuju kako na području LAG-a Brač dominiraju male poljoprivredne parcele, jer oko tri četvrtine svih poljoprivrednih parcela ima površinu manju od 3 ha. Usitnjenost poljoprivrednih parcela je upravo jedan od glavnih razvojnih problema područja LAG-a, kada je u pitanju poljoprivredna proizvodnja. S obzirom na tip korištenja poljoprivrednog zemljišta, tradicionalno dominiraju maslinici sa 69%, zatim krški pašnjaci s 23%, vinogradi s 5% te voćnjaci s 2% korištenog poljoprivrednog zemljišta. Šume i šumsko zemljište rasprostranjeni su na površini od 2.0521,73 ha. Na području LAG-a Brač, na dan 31.12.2021. godine registrirano je 1.448 poljoprivrednih gospodarstava. S obzirom na stanje iz 2015. godine, zabilježeno je povećanje broja poljoprivrednih gospodarstava od 4,2%. Prema organizacijskom obliku većina od 92% svih PG-ova pripada obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, a slijede SOPG-ovi sa 4,5%. Na području LAG-a Brač djeluje 5 poljoprivrednih zadruga. S obzirom na ekonomsku veličinu iskazanu u EUR-ima, na prostoru LAG-a Brač dominiraju PG-ovi do vrijednosti do 3.000 EUR-a, njih 55% te PG-ovi vrijednosti od 3.000 do 8.000 EUR-a, njih 32%. Podaci pokazuju da se 81,3 % cjelokupnog stočnog fonda na području LAG-a Brač odnosi na uzgoj ovaca, 11,8 % na uzgoj peradi te 1,5% na uzgoj koza, dok je uzgoj preostalih vrsta zanemariv i za vlastite potrebe bez tržišnih viškova. Najpoznatiji prehrambeni proizvodi otoka Brača životinjskog podrijetla su Brački sir, Bračka janjetina i Brački vitalac, za pojedine od kojih postoje inicijative zaštite oznakama kvalitete. Uzgoj pčela obavlja se kroz 839 pčelinjih zajednica, što predstavlja tek 1,8% cjelokupnog uzgoja pčela SDŽ. Maslinarstvo je oduvijek bila najvažnija poljoprivredna kultura otoka Brača. Prema procjenama, danas raste otprilike milijun stabala maslina, od čega se oko pola milijuna obrađuje, čime se otok Brač smatra među najvećim maslinarskim područjem u Hrvatskoj.

Bračko maslinovo ulje je 2021. godine zaštićeno oznakom izvornosti, što značajno doprinosi povećanju njegove vrijednosti kroz brendiranje, ali i zaštiti od krivotvorenja.

Turizam je jedna od najvažnijih privrednih grana područja LAG-a Brač, koji se temelji na privlačnim faktorima kao što su povoljni smještaj otoka i blizina kopna, povoljna klimatska obilježja te veliki broj prirodnih i kulturno-povijesnih znamenitosti i manifestacija. Osim dominantnog ljetnog kupališnog turizma, sve više se razvijaju posebni oblici temeljeni na otočnim specifičnostima, kao što su agroturizam, pustolovni i sportsko-rekreacijski, kulturni, eno-gastronomski i dr. U 2020. godini, uslijed pandemije uzrokovane korona virusom, nakon višegodišnjeg trenda porasta broja turističkih noćenja i dolazaka, dolazi do pada za 61% dolazaka i 56% noćenja. Brojem ostvarenih turističkih noćenja i dolazaka prednjači Općina Bol. Glavna problematika turizma LAG-a Brač je vremenski i prostorni nesrazmjer ostvarenog turističkog prometa, s obzirom da se glavnina istoga odvija u dva ljetna mjeseca, odnosno u dva mjesta – Supetru i Bolu.

Od preostalih privrednih sektora područja LAG-a potrebno je spomenuti kamenarstvo i prerađivačku industriju. Zahvaljujući prirodnim pogodnostima i bogatim slojevima vapnenca koji se na njemu nalaze, otok Brač ima dugu tradiciju u kamenarstvu i klesarstvu, koji postaju jedni od najznačajnijih simbola i brendova otoka. Klesarstvo se na Braču dodatno razvija nakon Drugog svjetskog rata, kada postaje najvažnijom gospodarskom granom. Iskorištavanje bračkog kamena danas se provodi suvremenom tehnologijom te se proizvodi 17.000 m³ blokova i preko 300.000 m³ piljenih kamenih ploča godišnje. Prema aktualnim podacima, na Braču trenutno postoje tri veća i 14 manjih poslovnih subjekata koja se bave kamenarstvom. Mjesta u kojima je najviše poslovnih subjekata koji se bave kamenarstvom su Selca, Nerežišća i Pučišća, a u kontekstu klesarstva, posebice je značajna jedinstvena u Hrvatskoj srednja Klesarska škola Pučišća.

Prerađivačka industrija otoka Brača vezana je za preradu i konzerviranje ribe, a najpoznatiji je tvrtka Sardina d.o.o. iz Postira koja zapošljava više od 300 radnika. Tvrtka također posjeduje svoju ribolovnu flotu te se bavi ulovom ribe i uzgojem proizvoda marikulture na svojim uzgajalištima. Nadalje, prerađivačka industrija otoka bavi se i preradom kamena, a najpoznatija je tvrtka Jadrankamen d.d. iz Pučišća. U kamenolomima širom Brača vade se kvalitetni blokovi bijelih i polubijelih mramora, a u tri moderno opremljene pilane proizvodi se široka paleta standardnih proizvoda.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji LAG područja*

JLS	Razvojna skupina prema IR	Indeks razvijenosti JLS	Prosječan dohodak po stanovniku (kn)	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku (kn)	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Supetar	8	109,358	30.407,27	4.365,98	0,0965	115,35	156,7	0,2305
Bol	8	112,946	30.710,92	8.929,96	0,0741	112,25	131,9	0,2139
Sutivan	8	112,122	29.971,57	10.186,89	0,1052	129,10	262,5	0,2715
Postira	7	106,924	28.163,78	3.982,79	0,0830	104,00	139,6	0,1950
Milna	7	105,898	28.665,27	4.981,55	0,1020	115,02	242,5	0,1911
Nerežišća	6	102,384	26.623,16	3.285,75	0,1132	109,24	202,2	0,1105
Pučišća	6	102,496	26.396,19	2.592,33	0,1211	98,61	127,5	0,1223
Selca	5	101,098	24.838,65	2.835,92	0,1166	98,94	215,1	0,1585
Ukupno LAG	n/p	n/p	28.222,10	5.145,15	0,1	110,31	184,75	0,19

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova europske unije

* Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014.-2016.)

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	388	34	287	27	178	57	254	112	715	9	28	12	16	72	165	417	112	40	27	0	0	2.950
2019.	370	43	324	29	175	80	360	101	629	9	25	8	18	71	153	424	102	44	29	0	0	2.994
2020.	370	36	713	29	150	126	368	113	632	4	27	21	30	43	173	445	123	47	60	0	0	3.210

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	28	10	57	3	5	86	57	29	112	7	1	151	50	36	0	2	6	11	4	0	0	657
2019.	29	9	51	3	5	84	56	30	124	6	1	155	54	39	0	1	7	11	5	0	0	670
2020.	29	9	54	3	5	84	56	28	118	7	1	144	54	42	0	2	5	11	5	0	0	657

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	154	393	547
2019.	171	434	605
2020.	181	454	635

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						Od toga broj ekoloških proizvođača
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	
Supetar	358	18	2	15	1	0	21
Bol	100	11	0	5	1	0	0
Milna	123	5	0	1	1	0	7
Nerežišća	122	4	3	1	0	0	6
Postira	191	7	0	2	1	0	18
Pučišća	174	13	1	4	0	1	16
Selca	158	5	1	1	1	0	6
Sutivan	104	2	0	10	0	1	10
Ukupno LAG	1330	65	7	39	5	2	84

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Supetar	218	128	33	9	1	0
Bol	106	8	1	0	0	1
Milna	73	44	10	7	0	0
Nerežišća	68	40	14	10	0	0
Postira	65	89	29	15	0	0
Pučišća	102	58	32	6	1	0
Selca	101	57	10	2	0	0
Sutivan	73	35	5	3	0	0
Ukupno LAG	806	459	134	52	2	1

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici (ha)	Pašnjaci ¹ (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište (ha)
Supetar	927.36	1406	1.18	4.84	6.93	567.31	27.55	9.47	840.15
Bol	124.36	325	n/p	0.77	19.28	28.35	60.67	1.54	1126.63
Milna	292.17	522	0.34	2.58	5.28	205.12	24.36	2.73	1167.46
Nerežišća	286.53	594	0.29	8.46	44.88	184.06	133.09	4.85	5409.98
Postira	529.72	1046	0.44	7.67	14.07	425.05	41.93	12.35	3462.64
Pučišća	724.39	913	2.71	2.49	56.92	239.9	415.05	10.74	5544.01
Selca	261.07	587	0.19	23.95	7.85	240.1	36.49	1.09	1773.71
Sutivan	192.45	359	0.36	1.71	1.69	333.19	13.06	3.42	1197.15
Ukupno LAG	3338.05	5752	5.51	52.47	156.9	2223.08	752.2	46.19	20521.73

¹ Krški pašnjak

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.*

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo, br. grla	Ovca, br. grla	Koza, br. grla	Konj, br. grla	Svinja, br. grla	Perad, br. grla	Magarac, br. grla	Pčela (pčelinje zajednice)
Supetar	3	1158	50	12	n/p	444	21	187
Bol	n/p	42	n/p	n/p	n/p	0	n/p	163
Milna	37	1062	5	4	n/p	119	3	55
Nerežišća	1	4256	22	7	65	267	1	10
Postira	11	3081	146	8	n/p	438	28	0
Pučišća	23	5529	74	8	n/p	756	10	165
Selca	8	1048	15	n/p	n/p	191	n/p	254
Sutivan	3	323	4	4	n/p	177	3	5
Ukupno LAG	86	16499	316	43	65	2392	66	839

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede*

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.						2020.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Bol	102.087	7.756	94.331	601.810	35.536	566.274	112.010	10.531	101.479	602.649	42.853	559.796	35.972	7.760	28.212	220.517	37.615	182.902
Milna	19.384	1.127	18.257	140.488	6.728	133.760	22.061	1.684	20.377	155.024	9.007	146.017	10.120	2.673	7.447	74.376	15.520	58.856
Nerežišća	981	44	937	6.609	223	6.386	1.006	108	898	8.232	675	7.557	718	86	632	5.987	486	5.501
Postira	18.469	2.417	16.052	138.400	15.524	122.876	18.239	3.173	15.066	133.087	18.237	114.850	7.931	2.551	5.380	67.094	16.682	50.412
Pučišća	4.223	456	3.767	31.664	3.647	28.017	5.232	599	4.633	34.795	4.000	30.795	2.512	520	1.992	17.688	3.213	14.475
Selca	13.768	592	13.176	111.723	4.188	107.535	13.115	692	12.423	105.886	5.062	100.824	6.403	614	5.789	55.415	4.134	51.281
Supetar	84.580	8.032	76.548	579.761	36.447	543.314	81.388	8.845	72.543	546.129	39.491	506.638	33.430	9.502	23.928	236.487	51.524	184.963
Sutivan	15.834	1.282	14.552	122.217	8.315	113.902	15.659	1.495	14.164	118.350	9.918	108.432	7.217	1.312	5.905	60.375	9.279	51.096
Ukupno LAG	259.326	21.706	237.620	1.732.672	110.608	1.622.064	268.710	27.127	241.583	1.704.152	129.243	1.574.909	104.303	25.018	79.285	737.939	138.453	599.486

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			Ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Bol	0	0	0	0	0	0	3	3	6	2	2	4	1	2	3	2	3	5	1	4	5	5	1	6	1	1	2	2	2	4	35
Milna	1	0	1	3	4	7	6	3	9	3	2	5	2	1	3	1	2	3	0	1	1	1	4	5	2	1	3	3	2	5	42
Nerežišća	0	2	2	0	2	2	2	3	5	0	2	2	2	2	4	1	2	3	1	0	1	3	4	7	2	1	3	1	1	2	31
Postira	2	1	3	3	1	4	2	3	5	1	6	7	1	1	2	1	0	1	3	0	3	2	0	2	2	2	4	0	0	0	31
Pučišća	3	0	3	2	2	4	4	7	11	2	0	2	2	4	6	4	4	8	6	6	12	8	5	13	3	2	5	3	0	3	67
Selca	1	1	2	5	4	9	1	6	7	3	5	8	3	3	6	2	3	5	4	6	10	1	1	2	5	2	7	2	4	6	62
Supetar	1	1	2	5	9	14	6	8	14	9	15	24	16	10	26	2	7	9	10	11	21	4	3	7	10	4	14	8	4	12	143
Sutivan	0	0	0	2	0	2	0	1	1	2	2	4	5	2	7	1	4	5	0	1	1	0	0	0	2	0	2	1	0	1	23
Ukupno LAG	8	5	13	20	22	42	20	34	54	22	34	56	32	25	57	14	25	39	25	29	54	24	18	42	27	13	40	20	13	33	430

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>)

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																																			
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64			65 i više			ukupno		
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U
Bol	2	0	2	26	19	45	53	35	88	54	35	89	36	32	68	38	34	72	37	44	81	61	43	104	40	23	63	20	7	27	2	2	4	369	274	643
Milna	2	2	4	9	7	16	18	15	33	14	13	27	22	15	37	28	22	50	35	17	52	28	21	49	16	12	28	21	5	26	22	3	25	215	132	347
Nerežišća	3	1	4	20	10	30	28	21	49	16	15	31	23	13	36	21	14	35	24	16	40	28	8	36	19	6	25	16	6	22	46	8	54	244	118	362
Postira	1	2	3	21	15	36	44	30	74	33	26	59	21	20	41	28	35	73	37	48	85	55	44	99	37	13	50	32	9	41	37	10	47	356	252	608
Pučišća	3	1	4	22	18	40	49	35	84	52	35	87	62	39	101	65	44	109	68	32	100	54	23	77	42	12	54	8	5	13	0	1	1	425	245	670
Selca	4	1	5	21	17	38	46	23	69	51	31	82	44	22	66	37	22	59	36	22	58	33	24	57	39	15	54	18	4	22	9	0	9	338	181	519
Supetar	5	4	9	39	43	82	93	73	166	98	98	196	107	90	197	81	89	170	96	112	208	113	108	221	89	52	141	53	29	82	12	4	16	786	702	1488
Sutivan	0	0	0	8	7	15	18	15	33	28	10	38	16	8	24	15	8	23	15	13	28	27	17	44	20	6	26	25	9	34	35	7	42	207	100	307
Ukupno LAG	20	11	31	166	136	302	349	247	596	346	263	609	331	239	570	313	268	591	348	304	652	399	288	687	302	139	441	193	74	267	163	35	198	2940	2004	4944

Izvor: Državni zavod za statistiku

1.3. Demografske značajke LAG područja

Područje LAG-a Brač prate demografska obilježja i trendovi karakteristični za veće i obalne hrvatske otoke te općenito ruralne prostore u blizini većih gradova, a to su relativno stabilni demografski i bioreprodukcijski pokazatelji u odnosu na manje otoke te prostorno i prometno izoliranije prostore, zatim proces doseljavanja stanovništva, kao i relativno staro stanovništvo te uznapredovali proces demografskog starenja.

Na prostoru LAG-a Brač prema podacima Popisa 2011. godine živjelo je 13.956 stanovnika, a u odnosu na popisne podatke iz 2001. godine kada je na prostoru LAG-a Brač živjelo 14.031 stanovnika, zabilježen je neznatni pad. Prvi podaci popisa iz 2021. godine pokazuju da na prostoru LAG-a živi 13.931 stanovnika, što predstavlja smanjenje od 25 stanovnika u desetogodišnjem periodu, pa se može zaključiti kako populacija LAG-a Brač brojčano stagnira, uz prisutne razlike u demografskim trendovima među JLS-ovim u sastavu LAG-a.

Prirodno kretanje stanovništva LAG-a Brač u desetogodišnjem razdoblju 2011.-2020. godine karakterizira smanjenje nataliteta, povećanje mortaliteta te posljedično izraženija negativna bilanca prirodne promjene, odnosno niži vitalni indeks koji ukazuje međusobni omjer rođenih i umrlih. Vitalni indeks LAG-a Brač za 2020. godinu tako iznosi 63,6, što ukazuje da broj rođenih na području LAG-a Brač u 2020. godini iznosi tek 63,6% od broja umrlih. U odnosu na 2011. godinu vitalni indeks populacije LAG-a Brač smanjen je za 16,2 i tada je iznosio 79,8. Vitalni indeks 2020. godine na nacionalnoj razini iznosi 62,86, te za SDŽ 73,9, što ukazuje da je prirodno kretanje stanovništva LAG-a Brač prati nacionalni pokazatelj, a znatno je nepovoljnije u odnosu na SDŽ.

Prostor LAG-a Brač posljednjih godina, pa tako i u 2020. godini, obilježava pozitivna migracijska bilanca, odnosno veći broj doseljenog u odnosu na odseljeno stanovništvo. U 2020. godini pozitivna migracijska bilanca iznosi 100 osoba. Također, sve jedinice lokalne samouprave u sastavu LAG-a, izuzev Općine Pučišća, bilježe pozitivnu migracijsku bilancu. Pozitivna migracijska bilanca otoka Brača u skladu je s općim otočnim migracijskim procesima, odnosno činjenicom da su otoci posljednjih desetljeća imigracijska područja, čiju imigracijsku privlačnost mnogi otočni istraživači pripisuju povratničkim umirovljeničkim migracijama, kao i tzv. fiktivnom doseljavanju povezanom s intenzivnom izgradnjom stanova za odmor i vikendaštvom.

Kada je u pitanju sastav stanovništva prema dobi, populacija LAG-a Brač pripada demografski starom stanovništvu, pri čemu prosječna starost iznosi 45,1 godina. U odnosu na prosječnu starost populacije SDŽ koja iznosi 40,8 godina, kao i prosječne starosti stanovništva RH od 41,7 godina, populacija otoka Brača je starija za 4,3, odnosno 3,4 godine, odnosno nepovoljnije stanje u odnosu na županijski i nacionalni prosjek. Također, isto pokazuje i udio mladog stanovništva do 19 godina na prostoru LAG-a Brač koji iznosi 18,1%, što je nepovoljnije u odnosu na udio mladih u RH od 20,4%, dok udio starog stanovništva s više od 60 godina iznosi 30 %, a u RH iste godine 24,1%.

Udio stanovništva bez škole za područje LAG-a Brač iznosi 0,9% od ukupne analizirane populacije, a u odnosu na županijski pokazatelj od oko 2%, je niži. Završenu osnovnu školu ima 23,5% stanovništva starijeg od 15 godina, a najveći je udio osoba sa završenim sekundarnim obrazovanjem, njih 61,2%, a u odnosu na pokazatelj za županiju neznatno niže. Udio visokoobrazovanih iznosi 14,4%. S obzirom na spol, primjetan je veći broj žena u kategorijama bez škole i osnovna škola, veći broj muških u kategoriji završena srednja škola te podjednaki omjer kod visokoobrazovanog stanovništva.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	
							2011.
Supetar	41	41	49	56	83,7	73,2	43,9
Bol	27	18	20	18	135,0	100,0	42,7
Milna	3	5	19	16	15,8	31,3	48,5
Nerežišća	14	12	6	11	233,3	109,1	45,5
Postira	15	12	20	24	75,0	50,0	43,7
Pučišća	27	13	26	37	103,8	35,1	42,6
Selca	10	15	34	22	29,4	68,2	46,9
Sutivan	9	10	9	14	100,0	71,4	46,7
Ukupno LAG	146	126	183	198	79,8	63,6	45,1

Izvor: *Državni zavod za statistiku*

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola			Visokoškolsko obrazovanje															Nepozna to
										Svega			Viša i stručni studij			Fakulteti, umjetničke akademije i sveučilišni studij			Magisterij			Doktorat			
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	
Supetar	3	18	21	245	373	613	1103	998	2101	274	314	588	111	114	225	148	193	341	11	6	17	4	1	5	2
Bol	3	6	9	106	150	256	454	408	862	125	109	234	48	43	91	72	64	136	4	1	5	1	1	2	0
Milna	3	0	3	102	97	199	271	182	453	60	52	112	33	31	64	26	20	46	1	0	1	0	1	1	1
Nerežišća	3	7	10	197	156	245	197	156	353	29	27	56	16	12	28	13	15	28	0	0	0	0	0	0	0
Postira	2	5	7	145	183	328	376	298	674	86	87	173	35	56	91	47	30	77	3	1	4	1	0	0	1
Pučišća	7	14	21	158	245	403	576	379	955	72	82	154	36	35	71	35	44	79	0	2	2	1	1	2	0
Selca	7	15	22	129	228	357	519	343	862	88	74	162	38	41	79	46	28	74	3	4	7	1	1	2	0
Ukupno LAG	28	65	93	1082	1432	2401	3496	2764	6260	734	745	1479	317	332	649	387	394	781	22	14	36	8	5	12	4

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu - <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/censustabsxls.htm>)

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

U razdoblju 2014.-2022., uključujući tzv. prijelazno razdoblje, LAG Brač je u okviru LRS i podmjere 19.2 raspisao ukupno sedam LAG natječaja – četiri za tip operacije 1.1.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava, ekvivalentnu tipu operacije 6.3.1. PRR-a 2014-2020 te tri za tip operacije 3.3.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu, ekvivalentnu tipu operacije 7.4.1. PRR-a 2014-2020.

U odnosu na prvotno kreiranu LRS i financijske alokacije, tijekom provedbe LRS je izmijenjena 5 puta, sukladno iskazanim potrebama korisnika, te je u konačnici za tip operacije 1.1.1. (6.3.1. PRR-a) alocirano 1.027.349,99 eura i odobreno 69 projekata u vrijednosti od 1.027.349,99 eura od strane LAG-a i APPRRR-a. Za tip operacije 3.3.1. (7.4.1. PRR-a) je alocirano 248.422,17 eura, odobreno šest projekata, od kojih su dva odustala od provedbe. Od strane LAG-a i APPRRR-a je za navedeni tip operacije odobreno ukupno 127.706,54 eura. U tijeku je treći Natječaj za tip operacije 3.3.1. (7.4.1. PRR-a) kojim LAG Brač planira alocirati ostatak sredstava koji nije prikazan u tablici 19. U odobrenim projektima nije bilo novih zapošljavanja, tj. novootvorenih radnih mjesta, međutim provedbom LRS postignuti su ostali višestruki razvojni učinci prepoznati kroz razvojne potrebe u dokumentu LRS, što je pokazano provedenom Vanjskom (mid term) evaluacijom provedbe Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač u razdoblju 2017. – 2020. godine.

LAG Brač je u razdoblju 2014.-2020. sudjelovao na 2 projekta suradnje, financirana iz podmjere 19.3. U transnacionalnom projektu „Vještina gradnje suhozida na Mediteranu u službi pejzaža i održivog razvoja“, LAG Brač sudjelovao je kao projektni partner, uz vodećeg partnera LAG Ventoux iz Francuske. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 59.884,45 eura dok je financijski dio LAG-a Brač iznosio 23.000,59 eura. Rezultati projekta su: obnovljeni suhozidi i prijenos vještine suhozidanja zbog očuvanja krajobraza i održivog razvoja. U međuteritorijalnom projektu suradnje „Okupi otok“, LAG Brač je sudjelovao kao projektni partner, uz vodećeg partnera LAG Škoji te partnera LAG 5. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 111.290,85 eura dok je financijski dio LAG-a Brač iznosio 40.409,81 eura. Rezultati projekta su: povezivanje otočnih dionika s ciljem promocije gastro kulturnog nasljeđa i potencijala južnodalmatinskih otoka kroz web platformu „Okupi otok“ te putem zajedničke publikacije „Okusi otok“ koja doprinosi široj prepoznatljivosti i vrednovanju otočnog identiteta.

LAG Brač je u razdoblju 2014.-2020. sudjelovao kao nositelj, projektni partner ili suradnik na nizu projekata i aktivnosti financiranih izvan mjere 19 PRR-a, što dodatno doprinosi indirektnim učincima uspješnosti provedbe LRS i dostizanju njenih ciljeva, jačanju kapaciteta LAG-a, njegovih dionika i ciljnih skupina, umrežavanju područja LAG-a, stvaranju partnerstava unutar i izvan LAG područja, međusektorskoj suradnji, održivom razvitku i unapređenju područja LAG-a te pozicioniranju LAG-a kao utjecajnog nositelja lokalnog razvoja na obuhvatnom LAG području. Popis projekata naveden je u tablici 19, dok su detaljniji opis i postignuća u sklopu njih navedeni u dokumentu Vanjska (mid term) evaluacija provedbe Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač u razdoblju 2017. – 2020. godine.

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	br.	Alokacija, eura	br.	Iznos, eura	br.	Iznos, eura	br.	Iznos, eura	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a (Ukupan broj odobrenih/sufinanciranih projekata)	Pokazatelji LAG-a (Ukupna odobrena/isplaćena sredstva)
6.3.1.	4	1.027.349,99	69	1.027.349,99	69	1.027.349,99	23	481.833,68	0	69	1.027.349,99
7.4.1.	3	248.422,17	4	127.706,54	4	127.706,54	0	0	0	4	127.706,54
Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.											
Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, eura		Iznos učešća LAG-a, eura		Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelji			
TOURISAM 4ALL	vlastita sredstva / Ured za udruge/ERDF	2.550.45,31		103.901,52 od toga 9.578,6 Ured za udruge		2018.-2021.	partner	Pokazatelji projekta: Educirana dva trenera u Anconi i Padovi u svrhu koordinacije lokalnim fokus grupama, Educirana 34 sudionika lokalnih fokus grupa u svrhu promocije pristupačnog turizma; 2 studijska putovanja u svrhu promocije projekta između 13 projektnih partnera, te jedno studijsko putovanje u svrhu predavljanja projekta na međunarodnom sajmu turizma, Nabava opreme u svrhu pristupačnosti kulturno povijesne destinacije za osobe s invaliditetom, odnosno 10 tableta i dvoje virtualne naočale s prikazom destinacije koja je teško dostupna osobama s određenim poteškoćama.			

HNV Link	Horizont 2020	/	/	2016.-2019.	Partner	Izrađena je osnovna analiza stanja korištenja poljoprivrednih površina na području LAG-a 5, LAG-a Brač i LAG-a Škoji.
FOR FLAG FESTIVAL	MJERA 19.4., MJERA 8 SDŽ	5.962,15	3.222,06 2.740,11	Jedan 2018., dva 2019., godine	partner	Održana su tri FOR FLAG festivala. Predstavljeno je petnaest izlagača s Brača: lokalni proizvođači, OPG-ovi, poljoprivredni obrti, škole, ruralnog (agro) turizma te drugi dionici vezani uz ruralni razvoj kako bi se potaknula međusektorska suradnja i djelovanja na lokalnoj razini.
Edukativna igra FERMOJ&PENSOJ	VLASTITA SREDSTVA	/	/	2018.	Partner	Osmišljena edukativna igra FERMOJ&PENSOJ koja na moderan i interaktivan način djeci približava otok Brač, njegove znamenitosti, povijest, ali i održivi način življenja.
Vještina gradnje suhozida na Mediteranu u službi pejzaža i održivog razvoja	PODMJERA 19.3.2. – PROVEDBA PROJEKTA SURADNJE	59.884,45	23.000,59	2022.-2023.	Partner	Dva studijska putovanja u svrhu razmjene iskustva gradnje suhozida; Dvije završne konferencije; Kreirana i izdana publikacija Suhozid_Ajmo, 1500 komada; U svrhu prijenosa i trajnoga čuvanja znanja obuhvaćenih projektom, uspostavlja se resursni centar koji će poslužiti kao izvor i podrška (inventarizacija/predinventarizacija, dijagnostika, tehnika upravljanja, konsolidacije, itd.) svima onima koji će znanje i tehniku dalje širiti. https://www.suhozidajmo.com/
O-KUPI OTOK	PODMJERA 19.3.2. – PROVEDBA PROJEKTA SURADNJE	111.290,85	40.409,81	2022.-2023.	Partner	kreirana web platformu „Okupi otok“ te zajednička publikacija „Okusi otok“ koja doprinosi široj prepoznatljivosti i vrednovanju otočnog identiteta; Tri studijska putovanja između partnera https://www.o-kupiotok.eu/

Izvor: LAG Brač

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS

3.1. Opis partnerstva

Sukladno Statutu udruge, tijela LAG-a Brač su: Skupština, Upravni odbor, Nadzorni Odbor, Predsjednik, Dopredsjednik, Voditelj/Tajnik LAG-a i Likvidator. LAG Brač u svom radu se vodi načelima partnerstva i ravnopravnosti prilikom donošenja odluka prateći regulatorni okvir za provedbu LEADER/CLLD mjere.

Skupština je najviše tijelo upravljanja LAG-om, a čine ju svi članovi LAG-a Brač, koji se sastoje od aktivnih i počasnih članova udruge. Aktivni članovi LAG-a imaju pravo odlučivanja, birati i biti birani, dok počasnici članovi imaju savjetodavnu ulogu bez prava odlučivanja. Na dan usvajanja Lokalne razvojne strategije 25. rujna 2023. godine, Skupština LAG-a Brač broji 29 aktivnih članova koji su podijeljeni u tri interesne skupine - gospodarsku, civilnu i javnu. Reprezentativni predstavnici gospodarske interesne skupine su poljoprivrednici, proizvođačke organizacije, obrti, dionička društva i turističke agencije s udjelom od 38% u članstvu Skupštine, civilne interesne skupine su udruge s udjelom od 21%, te javne interesne skupine jedinice lokalne samouprave, turističke zajednice s udjelom od 41% u članstvu Skupštine. Udio predstavnika članova u Skupštini je 44%, dok je pet mladih osoba koje predstavljaju članove. Trenutno su u članstvu LAG-a Brač tri počasnici člana. U rad LAG-a uključene su i udruge koje su orijentirane na podizanje kvalitete života djece s teškoćama u razvoju i njihovih obitelji te udruge koje svojom aktivnošću potiču građane na dodatne zajedničke aktivnosti potičući socijalizaciju i društvenu interakciju svih dobnih skupina, pogotovo mladih.

Upravni odbor LAG-a Brač se sastoji od sedam (7) članova koje imenuje Skupština podijeljenih u tri interesne skupine. Predstavnici gospodarske interesne skupine čine udio od 43%, predstavnici civilnog sektora čine udio od 29%, a predstavnici javne interesne skupine čine udio od 29% u članstvu UO-a. Upravni odbor odgovoran je za provedbu postupka odabira projektnih prijedloga u sustavu provedbe decentralizirane raspodjele financijskih sredstava iz javnih izvora kojima upravlja Udruga. U sastavu Upravnog odbora 57% žena i jedna mlada osoba sudjeluje kao predstavnik člana.

Nadzorni odbor sastoji se od po jednog člana iz gospodarske, civilne i javne interesne skupine te ima ulogu tijela za prigovore u rješavanju mogućih prigovora na Odluke LAG-a Brač. Nadzorni odbor je tijelo kontrole rada Udruge. U sastavu Nadzornog odbora 67% žena i jedna mlada osoba sudjeluju kao predstavnici člana.

Voditelj/Tajnik LAG-a obavlja izvršne funkcije u Udruzi definirane Statutom, a za svoj rad odgovoran je UO-u. Imenuje ga Skupština na vrijeme od 4 godine.

Predsjednik LAG-a obavlja izvršne funkcije i druge funkcije u Udruzi definirane Statutom, a bira ga Skupština LAG-a na mandat od 4 godine. Odgovoran je za zakonitost rada LAG-a, rukovodi radom LAG-a u skladu sa zakonom, statutom i općim aktima Udruge te odlukama Skupštine i Upravnog odbora LAG-a. U slučaju spriječenosti, mijenja ga **Dopredsjednik**, kojeg također bira Skupština na mandat od 4 godine te je po funkciji član Upravnog odbora LAG-a.

Likvidator Udruge zastupa Udrugu u postupku likvidacije, a bira ga i opoziva skupština.

Tablica 20: Članovi LAG-a (Skupština LAG-a)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ²
16	7	9	32	15	5

Izvor: Tablica članova LAG-a Brač – interna dokumentacija

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS – Skupština LAG-a Brač³

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁴
14	6	9	29	15	5

Izvor: Tablica članova LAG-a Brač – interna dokumentacija

Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju – Upravni odbor LAG-a Brač

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁵
3	2	2	7	4	1

Izvor: Tablica članova LAG-a Brač – interna dokumentacija

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS

Proces izrade LRS LAG-a Brač za razdoblje 2023.-2027. započeo je u veljači 2022. godine, odabirom vanjskog suradnika za izradu LRS od strane nositelja izrade LAG-a Brač, a dokument je usvojen od strane Skupštine LAG-a Brač na dan 25. rujna 2023. godine. Osnovna metodologija izrade LRS temeljila se na načelima LEADER/CLLD, te posebice značajno primjenom participativnog pristupa, što podrazumijeva uključivanje zainteresirane javnosti u procesu savjetovanja i kreiranju ključnih stavki dokumenta, kao i svih relevantnih tijela LAG-a (Upravni odbor, Skupština i Stručna služba – ured LAG-a), tijekom procesa izrade i donošenja dokumenta.

Proces izrade LRS sastojao se od slijedećih ključnih koraka:

1. Izrada analize stanja – podrazumijevala je prikupljanje, obradu i analizu podataka iz relevantnih baza i izvora te je iznesena detaljna analiza stanja, uključujući pregled osnovnih zemljopisnih, gospodarskih i demografskih značajki područja. U procesu izrade analize stanja

² osobe do uključujući 40. godina

³ Tablica 21. se popunjava samo s članovima koji imaju pravo odlučivanja

⁴ osobe do uključujući 40. godina

⁵ osobe do uključujući 40. godina

konzultirani su različiti razvoji dionici s područja LAG-a, ujedno i članovi LAG-a, sa svrhom prikupljanja ključnih kvantitativnih i/ili kvalitativnih podataka i informacija o postojećem stanju u pojedinim sektorima/područjima. Konzultacijski proces se odvijao putem e-pošte, na način slanja upita dionicima o potrebnim kvantitativnim i kvalitativnim podacima i informacija, pri čemu su u najvećoj mjeri konzultirane javne službe i predstavnici javnog sektora, ali i prepoznati predstavnici civilnog i gospodarskog sektora.

2. Izrada SWOT analize te razvojnih potreba i potencijala područja – obuhvaćala je definiranje ključnih elemenata i čimbenika – snaga, slabosti, prilika i prijetnji koje se odnose na unutarne i vanjsko okruženje područja LAG-a Brač, a temeljem svih analitičkih postupaka, definiranje razvojnih potreba i potencijala, kao temelj za postavljanje strateškog okvira LRS. Kod izrade SWOT analize, također su konzultirani različiti razvojni dionicima, kojima je nacrt predstavljen putem participativnih događanja, na kojima su imali priliku iskazati slaganje s unaprijed pripremljenim i predstavljenim konstatacijama, dok su nakon svakog održanog participativnog događanja ažurirane konstatacije u SWOT analizi.

3. Definiranje općih i specifičnih ciljeva i intervencija LRS – temeljem usuglašene analize stanja, SWOT analize te definiranih razvojnih potreba i potencijala područja LAG-a Brač, definirani su 2 opća, 4 specifična cilja te 4 intervencije LRS za razdoblje 2023.-2027. Intervencije su definirane i razrađene u skladu s dokumentom Uputa za izradu LRS i LAG intervencija 2023.-2023. Nacrt strateškog okvira, odnosno definirani opći i specifični ciljevi te intervencije su putem 5 participativnih događanja konzultirani s razvojnim dionicima. Dodatno, u svrhu prikupljanja potrebnih informacija za definiranje intervencija i njihovih pojedinih stavaka, putem anketnih upitnika za prikupljanje projektnih ideja, konzultirani su predstavnici pojedinih razvojnih sektora LAG-a, na participativnim radionicama, direktnom komunikacijom telefonom od strane Stručne službe LAG-a, e-poštom, objavljivanjem na internetskoj stranici LAG-a i društvenim mrežama.

4. Definiranje financijskog i akcijskog plana provedbe LRS – temeljem definiranih LAG intervencija, a na osnovu konzultacija s dionicima, određeni su indikativni financijski i akcijski planovi provedbe, s naznačenim planiranim brojevima raspisanih LAG natječaja i financijskim alokacijama za svaku LAG intervenciju.

S ciljem izravnog uključivanja interesnih skupina i šire javnosti u proces izrade, tijekom izrade LRS održano je pet javnih informativnih i konzultacijsko-participativnih događanja/radionica, na kojima su sudionicima predstavljene izrađene dijelovi dokumenta, a poseban je naglasak postavljan na aktivno uključivanje sudionika u iznošenju mišljenja i stavova o istima te iznošenje prijedloga o ključnim komuniciranim stavkama dokumenta. Na uvodnim participativnim radionicama dionicima su predstavljene ključni dijelovi osnovne i SWOT analize, dok su na preostalim radionicama, osnovno o interesnim skupinama, predstavljene i komunicirane mogućnosti ulaganja kroz LRS u navedenom provedbenom razdoblju, prikupljane projektne ideje te ostali potrebni podaci i informacije.

Osim provedbe radionica, šira javnost je uključena u proces izrade LRS kroz anketne upitnike/obrasce za prikupljanje ključnih informacija i projektnih ideja, koje su dostavljane i distribuirane kroz elektronsku poštu, web stranice i društvene mreže LAG-a Brač. Obrasci su anonimni, ali strateški napravljeni i podijeljeni po interesnim grupama. Nacrt Lokalne razvojne strategije široj javnosti predstavljen je objavom na mrežnoj stranici LAG-a Brač uz mogućnost dostave komentara putem službenih kanala.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Uvodna participativna radionica u procesu izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač 2023-2027	12	Bol	7. srpnja 2022.
Uvodna participativna radionica u procesu izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač 2023-2027	41	Supetar	7. srpnja 2022.
Participativna radionica u procesu izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač 2023-2027 za korisnike javnog sektora	8	Supetar	21. rujna 2022.
Participativna radionica u procesu izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač 2023-2027 za korisnike privatnog (gospodarskog) sektora	6	Supetar	7. studenog 2022.
Participativna radionica u procesu izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač 2023-2027 za korisnike civilnog i javnog sektora (partnerski projekti)	8	Supetar	14. studenog 2022.
Upitnici za dionike LAG područja	23	područje LAG-a	2022. godina i 2023. godina
Sjednica Skupštine LAG-a Brač	17	Supetar	21. prosinca 2022.
Sjednica Upravnog odbora LAG-a Brač	7	Supetar	28. travnja 2023.
Radni sastanak Upravnog odbora	5	Supetar	5. rujna 2023.
FOR FLAG festival	Sudionici festivala	Supetar	8. rujna 2023.
Održavanje Skupštine u svrhu usvajanja Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač 2023-2027	21	Supetar	25. rujna 2023.

Izvor: Arhiva LAG-a

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

Temeljem provedene osnovne analize te SWOT analize područja LAG-a koja se temelji na trima glavnim tematskim područjima (osnovne značajke područja, gospodarstvo i demografija), identificirani su ključni razvojni potencijali i potrebe za provedbeno razdoblje 2023.-2027.

Razvojni potencijali ili mogućnosti te prepoznate razvojne potrebe područja LAG-a Brač su:

Pripadnost područja LAG-a otočnom prostoru povoljnog geoprometnog položaja, blizina kopnu i regionalnom centru Splitu i relativno dobra prometno-komunikacijska povezanost s kopnom, povoljnih prirodno-geografskih obilježja, uz bogatu i raznovrsnu resursnu osnovu i očuvanost prostora, predstavljaju višestruke mogućnosti ostvarivanja najviše kvalitete življenja na području LAG-a te ostvarivanja iskustva posjećivanja. Navedeno se posebice odnosi na ostvarivanje kvalitetnog i sadržajnog života na otoku, uz mogućnost brzog i efikasnog

ostvarivanja životnih funkcija i potreba na kopnu, kao i visoko kvalitetnog, jedinstvenog i sadržajnog posjećivanja.

Tradicija, zastupljenost i prepoznatost otočne poljoprivrede, njenih pojedinih sektora i grana (maslinarstvo, vinogradarstvo, aromatično i ljekovito mediteransko bilje, ovčarstvo i sl.), proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i jela visoke vrijednosti i cijenjenosti (Bračko maslinovo ulje, vino, varenik, brački sir, vitalac i dr.), kao i drugih proizvodnih i prerađivačkih djelatnosti otoka (kamenarstvo, klesarstvo, obrtništvo, prerađivačka industrija i sl.) te povezanih proizvoda kao potencijal za povećanje samodostatnosti i izvoznog potencijala otoka u proizvodnji hrane te brendiranja otoka. Kako bi se iskoristio navedeni potencijal, potrebno je daljnje jačanje nositelja ovog sektora – poljoprivrednih gospodarstava i otočnih zadruga te otočnih obrtnika, prije svega njihovih temeljnih proizvodnih i prerađivačkih resursa za obavljanjem gospodarskih djelatnosti. Potreba se odnosi i na primjenu inovacija u gospodarskim sektorima, jačanje ekološke proizvodnje, daljnju sustavnu promociju poljoprivrednih, prehrambenih i drugih lokalnih proizvoda, osobito autohtonih, kojima će se sveukupno brendirati područje LAG-a, ujedno i jačati njegova prepoznatljivosti i gospodarska konkurentnost.

Raznovrsna i bogata prirodna i kulturno-povijesna resursna osnova na cjelokupnom području LAG-a, uz povoljnu i blagu mediteransku klimu i povoljni geoprometni položaj otok, je potencijal za razvitak cjelogodišnjeg turizma posebnih interesa (kreativni kulturni turizam, enogastronomski turizam, zdravstveni turizam, izletnički turizam, itd.) i te ravnomjerniju prostornu i vremensku distribuciju turističkih dolazaka, odnosno smanjenje postojeće sezonalnosti i pritisaka na infrastrukturne kapacitete i prostorne resurse LAG područja. Obzirom na prepoznati potencijal iznimno bogate i globalno prepoznate kulturno-povijesne baštine LAG područja, a prema njezinoj nedostatnoj valorizaciji, potreba se odnosi na sustavnu i sveobuhvatniju multifunkcionalnu inventarizaciju, proučavanje i posebice valorizaciju u turističko-posjetiteljske, odgojno-obrazovne, znanstveno-istraživačke, kulturno-kreativne i druge razvojne i gospodarske svrhe. Osim navedenog, očuvanje i održiva valorizacija okoliša i njenih sastavnica te resursa LAG područja, definirani su kao potreba temeljem prepoznate slabosti i negativnih učinka djelovanja čovjeka i prisutnih djelatnosti, prije svega turizma i njegove sezonalnosti na okoliš i ekosustave.

Relativno stabilna demografska osnova, razvijenost civilnog sektora (udruge), mreže i broja dionika u gospodarstvu (obrtnici, poljoprivrednici, zadruge, trgovačka društva i dr.) te neformalnih inicijativa koje aktivno participiraju u svim društveno-ekonomskim sferama života otoka te postojanje društvene infrastrukturne osnove, predstavljaju mogućnost i potrebu za jačanje potencijala svih dobnih i interesnih skupina području LAG-a, bogatu ponudu sezonskih i izvansezonskih događanja za sve dobne i interesne skupine, stabilnost, prosperitetnost i progresivnost otočne ekonomije. S ciljem aktiviranja potencijala stanovništva kod svih dobnih skupina, potreba stvaranja uvjeta i prilika za cjeloživotnim učenjem, usavršavanjem i informiranjem nameće se kao važan faktor, a obuhvaća osmišljavanje i provedbu formalnih, neformalnih i informalnih obrazovnih programa, sadržaja i kampanja s ciljem prijenosa potrebnih znanja, kompetencija i vještina u okviru osobnoga, građanskog, društvenog ili profesionalnog djelovanja pojedinca i društvenih skupina LAG područja.

Potrebe u poboljšanje stanja i kvalitete komunalne infrastrukture i sadržaja predstavljaju neophodan preduvjet za daljnjim dinamičnim i održivim razvojem LAG područja te postizanja visoke kvalitete života. Glavne potrebe zapažene su u prometu i prometnoj infrastrukturi, odvodnji i posebice kod gospodarenja otpadom. Naime potrebno je smanjiti onečišćenje pitke vode i mora, te poboljšati infrastrukturu odvodnje i kanalizacijskih sustava. Osim navedenoga za budući razvoj potrebno je osigurati porast korištenja obnovljivih izvora energije, kao i osnažiti svijest stanovništva o važnosti gospodarenja otpadom.

U društvenoj infrastrukturi i djelatnostima potencijal predstavljaju novi i inovativni programi kulturnih manifestacija te aktivnosti kulturnih udruga. Osim za daljnji razvoj kulture, ti potencijali su ujedno važni i za gospodarsko održivo korištenje kulturne baštine, za pokretanje i razvoj kulturnih i kreativnih industrija, posebno za nova zapošljavanja i njegovanje identiteta lokalnih zajednica, za razvoj kulturnog i drugih oblika turizama. Potrebe se odnose na poboljšanje stanja i opremljenosti infrastrukture i objekata kulturnih i odgojno-obrazovnih objekata i ustanova.

Globalni životni i prehrambeni trendovi, posebice u post pandemijskom razdoblju, a koji uključuju život i/ili boravak u ruralnim područjima i prirodnom okruženju, prakticiranje mediteranske prehrane temeljene na proizvodima ribarstva i marikulture, te rastući interes za turizmom posebnih interesa, predstavljaju potencijal i priliku za LAG područje, koje se ističe zastupljenosti svih potrebnih sastavnica i prilika za njihovim ostvarivanjem.

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a

SNAGE	SLABOSTI
<p>A. Osnovne zemljopisne značajke područja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povoljan geografski položaj i smještaj otoka u blizini regionalnog i županijskog središta Splita • Dostatna frekventnost prometnih linija otoka s kopnom koja omogućuje dostupnost i pristupačnost kopnu i otoku • Raznolikost, bogatstvo i svjetska prepoznatost prirodne i kulturne baštine otoka (Zlatni rat, Vidova gora, pustinja Blaca, sakralni objekti, klesarstvo i kiparstvo i sl.) • Brojnost i prepoznatost nematerijalne kulturne baštine otoka (gradnja suhozida, • Povoljna klimatološka obilježja za turizam i posjećivanje, te određene poljoprivredne djelatnosti <p>B. Gospodarske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relativno diversificirana gospodarska osnova otoka (postojanje prerađivačke industrije, kamenarstvo i klesarstvo) • Povećanje broja obrta i PG-ova na području LAG-a • Postojanje zaštićenih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda otočnog podrijetla (Bračko maslinovo ulje, Brački varenik), proizvoda u postupku zaštite te inicijativa za daljnjim zaštitama i brendiranjem poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (Brački sir, vitalac, janjetina i dr.) • Prepoznatost poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda s otoka na izvanotočnom tržištu • Razvijen maslinarski sektor 	<p>A. Osnovne zemljopisne značajke područja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relativno stara i spora flota trajekata i drugih plovila, nedostatnih kapaciteta, kojima se otok povezuje s kopnom • Nedostatna i prostorno neravnomjerno razvijena lokalna komunalna infrastruktura i opremljenost (vodoopskrba, odvodnja i kanalizacija) • Nedostatna valorizacija prirodne i kulturne baštine u turističke i druge gospodarske svrhe • Nedostatak vode i nerazvijen sustavi za navodnjavanje • Neadekvatni sustav zbrinjavanja otpada u JLS-ovima i na otoku • Nedostatna financijska sredstva JLS-ova za unaprjeđenje stanja te valorizaciju kulturne, obrazovne i sportske infrastrukture <p>B. Gospodarske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izražena sezonska nezaposlenost te nezaposlenost u mlađim dobnim skupinama • Nedostatna i neravnomjerno razvijena poduzetnička infrastruktura (poduzetničke zone i potporne institucije) • Usitnjenost poljoprivrednih parcela • Dominacija PG-ova niske ekonomske vrijednosti (do 8.000 EUR-a) • Visoka ovisnost otočne ekonomije o sezonskom turizmu niske dodane vrijednosti • Nedostatna lokalna proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda za vlastite potrebe i/ili plasman izvan otoka <p>C. Demografske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Negativni demografski trendovi koji se očituju kroz neravnomjernu prostornu naseljenost, prirodni pad, niski i opadajući natalitet, visoki mortalitet te demografski staro stanovništvo

<ul style="list-style-type: none"> • Postojanje atrakcijske osnove za razvojem turističkih oblika posebnog interesa (manifestacijski, kulturni, izletnički, pustolovni, sportsko-rekreacijski, ekoturizam, eno-gastronomski i dr.) <p>C. Demografske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relativno stabilan broj stanovnika otoka • Trend imigracije na otok i pozitivna migracijska bilanca u svim JLS-ovima • Razvijena mreža aktivnih udruga civilnog društva, klubova i nezavisnih inicijativa koje participiraju u različitim sferama kulturnog, sportskog i društvenog života otoka • Povoljna obilježja i poželjno okruženje za život na otoku svih dobnih skupina i uzrasta stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> • Trend pada broja učenika po školama, nedostatni stručni kapaciteti u otočnim školama i niska ponuda izvanškolskih aktivnosti i programa • Nedostatak cjelogodišnje stručne radne snage, poput liječnika, posebice specijalista određenih grana medicine, odgojno-obrazovnih radnika i stručnjaka, te posebice sezonskih radnika u turizmu
PRILIKE	PRIJETNJE
<p>A. Osnovne zemljopisne značajke područja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koncept pametnih gradova, pametnih sela i pametnih otoka u društveno-gospodarskom unaprjeđenju kvalitete rada i života na otoku • Uspostavljena otočna i regionalna razvojna politika RH sa svojim zakonodavnim okvirom (Zakon o regionalnom razvoju, Zakon o otocima) kao prilika za razvoj prostora sa razvojnim specifičnostima kao što su otoci • Prepoznatost civilnog sektora i njihovih aktivnosti kao jednog od triju razvojnih sektora koji participiraju u društvenom životu otoka • Porast interesa za unaprjeđenje zaštite okoliša te njegovim održivim korištenjem • Postojanje EU sredstava za infrastrukturne projekte uređenja i izgradnje javnih komunalnih potreba poput vodovoda, odvodnje i gospodarenje otpadom • Postojanje EU sredstava za projekte ulaganja u održivu valorizaciju i unaprjeđenje korištenja prirodne i kulturne (materijalne i nematerijalne baštine) otoka • Uspostava županijskog centra za gospodarenje otpadom te unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom kroz odvoženje otpada s otoka • Primjena inovativnih, zelenih i digitalnih rješenja u unaprjeđenju povezanosti otoka, komunalne i društvene infrastrukture te gospodarstva <p>B. Gospodarske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepoznatost na međunarodnoj razini te prisutni trend rastuće potražnje za ekološkim, autohtonim i zaštićenim poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima otoka 	<p>A. Osnovne zemljopisne značajke područja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klimatske promjene u vidu sve češćih pojava klimatoloških ekstrema te ekstremnih vremenskih nepogoda kao npr. ekstremne padaline, oluje, suše, toplinski valovi, podizanje razine mora, porast temperature zraka i vodenih površina i sl., što može utjecati na sve aspekte okoliša i gospodarstva te ugrožavati održivi razvoj lokalne zajednice. • Neodgovarajuća i spora provedba politike regionalnog i otočnog razvoja te neadekvatna primjena zakonodavnog okvira ovih politika • Potencijalna ekološka onečišćenja i katastrofe na kopnu i moru koje mogu utjecati na okoliš i gospodarstvo (poljoprivredu, ribarstvo, turizam) <p>B. Gospodarske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betonizacija i apartmanizacija obalnog predjela otoka • Neodgovarajuća zakonska regulativa u području zaštite okoliša i neprovođenje donesenih zakona • Posljedice klimatskih promjena (klimatološki ekstremi, suše, poplave, požari i sl.) koje mogu nepovoljno utjecati na poljoprivredu (ili određene kulture uslijed monokulturnog razvoja), ribarstvo, turizam i druge otočne djelatnosti • Cjenovno konkurentni jeftiniji prehrambeni i drugi proizvodi iz uvoza (npr. suveniri) • Konkurentnost drugih destinacija i otoka na Jadranu ili izvan Hrvatske • Pad turističke potražnje uslijed globalnih gospodarskih, zdravstvenih i sigurnosnih kriza i nestabilnosti <p>C. Demografske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potencijalne zdravstvene, gospodarske i sigurnosne krize i nestabilnosti • Negativni prostorno-demografski trendovi na županijskoj, nacionalnoj i EU razini

<ul style="list-style-type: none"> • Porast interesa za turizmom posebnih interesa i sadržajima na otoku izvan turističke sezone • Digitalni nomadi i trend porasta rada na daljinu • Razvoj tehnologija i mogućnosti proizvodnje energije iz obnovljivih izvora (sunce, vjetar, biomasa, plima i oseka) • Porast korištenja digitalnog marketinga i online poslovanja (web shopovi) • Postojanje financijskih izvora (županijski, nacionalni, EU) za ulaganja u unaprjeđenje različitih gospodarskih sektora <p>C. Demografske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mogućnosti financiranja projekata, potreba i inicijativa lokalnih zajednica u kulturi, umjetnosti, sportu i sl. kroz vanjska financiranja • Provođenje nacionalne i regionalne populacijske politike • Trend jačanja uloge civilnog društva u različitim aspektima društveno-ekonomskog života lokalne zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> • Sporost u donošenju odluka o financiranju i administrativna zagušenost provedbe projekata i programa
---	--

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba LAG područja

Temeljem provedene opće i SWOT analize u nastavku su prikazani opisi najvažnijih razvojnih potreba područja LAG-a Brač te su definirani opći i specifični ciljevi kojim se ispunjavaju potrebe. Ukupno je definirano 8 razvojnih potreba na koje je u programskom razdoblju 2023-2027 potrebno odgovoriti kroz 4 specifična i 2 opća cilja.

Tablica 25: Potrebe LAG područja

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS kojim se ispunjava potreba
P1- Jačanje resursa mikro i malih poljoprivrednih subjekata	Potreba odražava postojeću strukturu PG-ova, odnosno dominaciju onih čija je ekonomska vrijednost niža od 3.000 Eura, te koji poljoprivrednu djelatnost obavljaju na malim i raštrkanim poljoprivrednim parcelama	OC 1. Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo	SC 1.1. Ojačana, prosperitetna, inovativna i prepoznatljiva otočna poljoprivreda
P2 - Povećanje samodostatnosti i izvoznog potencijala otoka	Potreba proizlazi iz nedostatke lokalne proizvodnje (ne)poljoprivrednih i	OC 1. Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno,	SC 1.1. Ojačana, prosperitetna, inovativna i

u proizvodnji poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda	prehrambenih proizvoda za vlastite potrebe i/ili plasman izvan otoka te iz nedostatne zastupljenosti temeljnih usluga	diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo	prepoznatljiva otočna poljoprivreda
			SC 1.2. Unaprijeđene mogućnosti i ojačani kapaciteti cjelogodišnjih otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih gospodarskih subjekata
P3 – Razvoj dodane vrijednosti i jačanje prepoznatljivosti poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda otoka	Potreba odražava prepoznati nesrazmjer u potencijalima i mogućnostima proizvodnje i prerade lokalnih poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda, u odnosu na trenutno stanje	OC 1. Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo	SC 1.1. Ojačana, prosperitetna, inovativna i prepoznatljiva otočna poljoprivreda
			SC 1.2. Unaprijeđene mogućnosti i ojačani kapaciteti cjelogodišnjih otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih gospodarskih subjekata
P4 – Diverzifikacija proizvodnih i uslužnih nepoljoprivrednih gospodarskih djelatnosti i aktivnosti	Potreba proizlazi iz dominantne zastupljenosti turizma i povezanih djelatnosti u gospodarskoj strukturi otoka, uz nedostatak ili nedostatnu razvijenost i zastupljenost čitavih grana ili aktivnosti, poput određenih obrtničkih usluga, te proizvodnih i prerađivačkih djelatnosti.	OC 1. Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo	SC 1.2. Unaprijeđene mogućnosti i ojačani kapaciteti cjelogodišnjih otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih gospodarskih subjekata
P5 - Primjena inovacija, digitalnih i zelenih rješenja i tehnologija u proizvodnji i poslovanju otočnih subjekata	Potreba odražava prepoznate rizike i prijetnje negativnih implikacija klimatskih promjena te prepoznate prilike primjene inovacija i digitalnih tehnologija u unaprijeđenju kvalitete rada i života na otoku	OC 1. Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo	SC 1.1. Ojačana, prosperitetna, inovativna i prepoznatljiva otočna poljoprivreda
			SC 1.2. Unaprijeđene mogućnosti i ojačani kapaciteti cjelogodišnjih otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih gospodarskih subjekata

P6 - Jačanje potencijala i položaja svih dobnih i interesnih skupina otočnog stanovništva, uz naglasak na generacijsku obnovu u gospodarskim djelatnostima	Potreba proizlazi iz nedostatne zastupljenosti i participacije osoba, skupina i razvojnih dionika u nepovoljnom položaju poput OSI, mladih do 40 godina, žena, nezaposlenih, organizacija civilnog društva i sl. u društveno-gospodarskom životu i radu, a posebice nedostatne povezanosti i umreženosti dionika, te iz visoke prosječne starosti nositelja PG-ova i drugih gospodarskih subjekata	OC 2. Unaprjeđena kvaliteta boravka, života i rada lokalnog stanovništva i posjetitelja otoka	SC 2.2. Ojačani kapaciteti i unaprjeđene mogućnosti razvojnih dionika za aktivnim participiranjem u društveno-gospodarski život otoka
		OC 1. Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo	SC 1.1. Ojačana, prosperitetna, inovativna i prepoznatljiva otočna poljoprivreda SC 1.2. Unaprijeđene mogućnosti i ojačani kapaciteti cjelogodišnjih otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih gospodarskih subjekata
P7 – Povećanje kvalitete i dostupnosti sadržaja društvenih i komunalnih usluga	Potreba odražava nedovoljnu kvalitetu, dostupnost i dostatnost sustava, objekata, sadržaja i usluga javne komunalne i društvene infrastrukture	OC 2. Unaprjeđena kvaliteta boravka, života i rada lokalnog stanovništva i posjetitelja otoka	SC 2.1. Unaprijeđeni i dostupni komunalni i društveni infrastrukturni sadržaji, objekti i usluge
			SC 2.2. Ojačani kapaciteti i unaprjeđene mogućnosti razvojnih dionika za aktivnim participiranjem u društveno-gospodarski život otoka
P8 – Unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša	Potreba odražava prepoznati nesrazmjer u potencijalima i mogućnostima društveno-gospodarske valorizacije elemenata resursne osnove društva i okoliša, posebice prirodne i kulturne baštine, u odnosu na postojeće stanje.	OC 2. Unaprjeđena kvaliteta boravka, života i rada lokalnog stanovništva i posjetitelja otoka	SC 2.1. Unaprijeđeni i dostupni komunalni i društveni infrastrukturni sadržaji, objekti i usluge

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS

U tablici u nastavku su prikazani osnovni opisi definiranih 4 specifična i 2 opća cilja LRS LAG-a Brač za programsko razdoblje 2023-2027.

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
1. Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo	Gospodarstvo LAG-a Brač karakterizira zastupljenost više privrednih grana, međutim sve više raste značaj turizma i povezanih ugostiteljskih djelatnosti i aktivnosti, što rezultira sezonalnosti poslovanja i zaposlenosti. Zastupljenost poljoprivrede i drugih proizvodno-prerađivačkih i uslužnih djelatnosti, izuzev turizma, razvijaju se sporadično, unatoč prirodnim, prostornim i tržišnim potencijalima i mogućnostima. Namjera općeg cilja je doprinijeti rastu i razvoju otočnog gospodarstva, koje će doprinijeti samodostatnosti života i rada, cjelogodišnjem zapošljavanju i rastu njegovog izvoznog potencijala.	1.1. Ojačana, prosperitetna, inovativna i prepoznatljiva otočna poljoprivreda	Poljoprivreda je jedna od najznačajnijih tradicionalnih djelatnosti područja LAG-a Brač, dok je u suvremenoj gospodarskoj strukturi važna i kao dopunska aktivnost i djelatnost stanovništva. Kao takva važan je i neizostavan element tradicije, identiteta te kulturnog pejzaža otoka Brača. Karakterizira ju tradicionalnost, prevlast malih PG-ova, usitnjenost poljoprivrednih površina, te posebice nedostatni i ograničeni kapaciteti i mogućnosti za dostatnom proizvodnjom i razvojem proizvoda visoke dodane vrijednosti. Namjera SC-a je doprinijeti prosperitetnosti i prepoznatljivosti poljoprivrednog sektora LAG-a, kroz ulaganja u jačanje proizvodnih i prerađivačkih resursa i kapaciteta mikro i malih PG-ova te stvaranju i promicanju dodane vrijednosti njihovih proizvoda.
		1.2. Unaprijeđene mogućnosti i ojačani kapaciteti cjelogodišnjih otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih gospodarskih subjekata	Gospodarsku osnovu područja LAG-a, osim poljoprivrede, predstavljaju MSP-ovi različite proizvodne i uslužne orijentiranosti, koji su u otočnim okvirima važni zbog osiguravanja cjelogodišnje zaposlenosti i gospodarske aktivnosti, ali i osiguravanja neophodnih usluga lokalnom stanovništvu i posjetiteljima otoka. Namjera SC-a je doprinijeti rastu i razvoju nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih djelatnosti, koji će odgovoriti na razvojni problem nedovoljno diverzificiranog otočnog gospodarstva, smanjenju sezonalnosti poslovanja, jačanju cjelogodišnje zaposlenosti.
2. Unaprjeđena kvaliteta boravka, života i rada lokalnog stanovništva i posjetitelja otoka	Kvaliteta života lokalnog stanovništva područja LAG-a Brač, posebice ukoliko se ista iskaže indeksom razvijenosti prema kojem LAG i sve JLS u njegovom sastavu pripadaju iznadprosječno razvijenim područjima RH, nije u razmjeru s cjelokupnom resursnom osnovom i mogućnostima koje pruža otok.	2.1. Unaprijeđeni i dostupni komunalni i društveni infrastrukturni sadržaji, objekti i usluge	Javne komunalne i društvene sustave područja LAG-a, karakterizira nedostatnost, neadekvatnost i posebice prostorno neravnomjerna razvijenost i zastupljenost, a osiguravanje kvalitete i dostatnosti istih od osnovne je značajke kada su u pitanju temeljni preduvjeti za osiguravanjem više kvalitete života u ruralnom i otočnom području. Namjera SC-a je doprinijeti unaprjeđenju kvalitete, višoj dostupnosti i dostatnosti sustava, sadržaja, objekata i usluga javne komunalne i društvene

	Navedeno proizlazi iz prepoznatih problema nedostatne i nedovoljno nerazvijene javne komunalne i društvene infrastrukture te nedovoljno razvijenim i iskorištenim kapacitetima i mogućnostima lokalnih razvojnih dionika. Namjera općeg cilja je stvaranje temeljnih preduvjeta koji će doprinijeti višoj kvaliteti života, a time i poželjnosti okruženja za život i posjet svih dobnih skupina i uzrasta stanovništva.		infrastrukture, što će doprinijeti višoj kvaliteti života i rada na području LAG-a, a time i poželjnosti okruženja za život i posjet svih dobnih skupina i uzrasta stanovništva.
		2.2. Ojačani kapaciteti i unaprjeđene mogućnosti razvojnih dionika za aktivnim participiranjem u društveno-gospodarskom životu otoka	Unatoč bogatoj i raznolikoj društveno-gospodarskoj resursnoj osnovi, poput prirodne i kulturne baštine, elemenata prirodne osnove, razvojnih dionika, područje LAG-a karakterizira nedostatna i nesustavna valorizacija u gospodarske, turističke, kulturno-umjetničke, znanstveno-istraživačke i druge svrhe, te posebice nedostatna iskorištenost ljudskih i organizacijskih kapaciteta. Namjera SC-a je unaprijediti mogućnosti i ojačati kapacitete dionika za očuvanjem, valorizacijom i održivim korištenjem elemenata resursne osnove društva i okoliša područja LAG-a Brač.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Temeljem definiranih općih i specifičnih ciljeva, određeno je ukupno 4 intervencije za provedbu kroz LRS LAG-a Brač u programskom razdoblju 2023-2027.

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
1. Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo	1.1. Ojačana, prosperitetna, inovativna i prepoznatljiva otočna poljoprivreda	P1- Jačanje resursa mikro i malih poljoprivrednih subjekata	1.1.1. Poticanje rasta i razvoja poljoprivrednih subjekata
		P2 - Povećanje samodostatnosti i izvoznog potencijala otoka u proizvodnji poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda	
P3 – Razvoj dodane vrijednosti i jačanje prepoznatljivosti poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda otoka			
P5 - Primjena inovacija, digitalnih i zelenih rješenja i tehnologija u proizvodnji i poslovanju otočnih subjekata			
P6 - Jačanje potencijala i položaja svih dobnih i interesnih skupina otočnog stanovništva, uz naglasak na generacijsku obnovu u gospodarskim djelatnostima			
	1.2. Unaprijeđene mogućnosti i ojačani kapaciteti cjelogodišnjih	P2 - Povećanje samodostatnosti i izvoznog potencijala otoka u proizvodnji poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda	1.2.1. Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih cjelogodišnjih proizvodnih i

	otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih gospodarskih subjekata	<p>P3 – Razvoj dodane vrijednosti i jačanje prepoznatljivosti poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda otoka</p> <p>P4 – Diverzifikacija proizvodnih i uslužnih nepoljoprivrednih gospodarskih djelatnosti i aktivnosti</p> <p>P5 - Primjena inovacija, digitalnih i zelenih rješenja i tehnologija u proizvodnji i poslovanju otočnih subjekata</p> <p>P6 - Jačanje potencijala i položaja svih dobnih i interesnih skupina otočnog stanovništva, uz naglasak na generacijsku obnovu u gospodarskim djelatnostima</p>	uslužnih mikro i malih poduzeća
2. Unaprjeđena kvaliteta boravka, života i rada lokalnog stanovništva i posjetitelja otoka	2.1. Unaprijeđeni i dostupni komunalni i društveni infrastrukturni sadržaji, objekti i usluge	<p>P7 – Povećanje kvalitete i dostupnosti sadržaja društvenih i komunalnih usluga</p> <p>P8 – Unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša</p>	2.1.1. Revitalizacija postojećih te uspostava novih sustava, sadržaja, objekata i usluga javne komunalne i društvene infrastrukture
	2.2. Ojačani kapaciteti i unaprjeđene mogućnosti razvojnih dionika za aktivnim participiranjem u društveno-gospodarski život otoka	<p>P6 - Jačanje potencijala svih dobnih i interesnih skupina otočnog stanovništva</p> <p>P8 – Unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša</p>	2.2.1. Podrška dionicima u razvoju sadržaja i događanja te izgradnji kapaciteta za unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativna visina proračuna projekta suradnje (u odnosu na ukupni iznos alokacije koje će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.)
Transnacionalni projekt suradnje	Poljoprivreda i povezana gastronomija	Provedene min. 2 edukacije o razvoju proizvoda i ulaganjima u vidljivost; Educirano min. 10 poljoprivrednika; Izrađen min. 1 komplet promotivnih materijala sukladno cilju uspostavljenog projekta; Proveden min. 1 studijski posjet na područje jednog od partnera	5 %

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	1.1.1. Poticanje rasta i razvoja poljoprivrednih subjekata
Područje obuhvata	Cjelokupno područje LAG-a Brač
<p>Kratki opis intervencije:</p> <p>-svrha intervencije</p> <p>- doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS</p> <p>- doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP</p> <p>- pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115</p> <p>- doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a</p> <p>- opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije</p> <p>- ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS</p>	<p>Poljoprivreda je jedna od najvažnijih djelatnosti u suvremenoj gospodarskoj strukturi LAG-a Brač te važan je i neizostavan element tradicije, identiteta te kulturnog pejzaža otoka. Kao takva prepoznata je kao razvojni potencijal, posebice s aspekta proizvodnje sve traženijih i na izvan-otočnom tržištu prepoznatih visokokvalitetnih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Poljoprivrednu proizvodnju i preradu karakterizira tradicionalnost, prevlast malih poljoprivrednih gospodarstava, usitnjenost poljoprivrednih površina, te posebice nedostatni i ograničeni kapaciteti i mogućnosti za intenzivnijom proizvodnjom, uz nisku razinu primjene inovacija, marketinga i umrežavanja. Iako je zabilježen trend porasta broja poljoprivrednih gospodarstava u odnosu na 2015. godinu za oko 5%, njihova struktura obzirom na ekonomsku veličinu te veličinu poljoprivrednih parcela, nije se poboljšala, što ukazuje na potrebu ulaganja u osnovne proizvodne resurse mikro poljoprivrednih subjekata, kako bi se ojačali njihovi potencijali za proizvodnjom i preradom. Sektor poljoprivrede karakterizira i niski interes mladih za bavljenjem ovom djelatnošću, što posljedično rezultira visokom starošću nositelja i slabu generacijsku obnovu u sektoru.</p> <p>Svrha intervencije je poticanje rasta i razvoja subjekata u poljoprivredi, uz stvaranje dodane vrijednosti poljoprivrednih proizvoda. Doprinijeti će rastu i razvoju kapaciteta poljoprivrednih gospodarstava za temeljnu proizvodnju, preradu poljoprivrednih proizvoda i diverzifikaciju na nepoljoprivredne aktivnosti, kroz ulaganja u njihove temeljne proizvodne, prerađivačke resurse i resurse za diverzifikaciju na nepoljoprivredne aktivnosti te stvaranju i promicanju dodane vrijednosti i prepoznatljivosti poljoprivrednih proizvoda područja LAG-a.</p> <p>Provedbom intervencije doprinijeti će se ostvarenju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Općeg cilja 1. LRS LAG-a Brač 2023-2027 <i>Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo</i> – Porastom ekonomske veličine, kao i modernizacijom poslovanja polj. subjekata LAG područja, ojačati će se proizvodni, prerađivački i nepoljoprivredni potencijali, što će ujedno ojačati cjelokupni gospodarski potencijal te poslovanje cjelogodišnjih i ne turističkih gospodarskih subjekata područja LAG-a Brač. Ujedno, potporom jačanju poljoprivredne proizvodnje, prerade i diverzifikacije zasnovane na lokalnim tradicijskim vrijednostima, omogućit će se jačanje identiteta LAG područja te povećanje dodane vrijednosti LEADER-a. • Specifičnog cilja 1.1. LRS LAG-a Brač 2023-2027 <i>Ojačana, prosperitetna, inovativna i prepoznatljiva otočna poljoprivreda</i> - Porastom ekonomske veličine, modernizacijom poslovanja polj. subjekata, utjecat će se na povećanje potencijala za proizvodnjom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, čime će se ojačati poljoprivredni sektor područja LAG-a Brač te njegova prosperitetnost, a poticanjem inovacija kroz ovu intervenciju doprinijeti će se inovativnosti u području poljoprivredne proizvodnje. • SC ZPP 2: <i>Pojačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju</i> • Pokazatelju rezultata R.9 ZPP-a (Očekuje se da će 8 poljoprivrednika primiti potporu kroz provedbu ove intervencije za ulaganja u rast i razvoj proizvodnih resursa)

	<ul style="list-style-type: none"> • SC ZPP 4: <i>Doprinos ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama, uključujući smanjenjem emisija stakleničkih plinova i poboljšanjem sekvenciranja ugljika, te promicanje održive energije</i> • Pokazatelju rezultata R.15 (Očekuje se da će instalirani kapacitet za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije biti do 0,002 MW) • Pokazatelja rezultata R.16 ZPP-a (Očekuje se da će 2 poljoprivrednika primiti potporu kroz provedbu ove intervencije za ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora) • SC ZPP 8: <i>Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo</i> • Pokazatelju rezultata R.37 (očekuje se 1 novostvoreno radno mjesto) • Pokazatelju rezultata R.39 (Očekuje se da će 2 projekta doprinijeti razvoju ruralnog gospodarstva) • Pokazatelju rezultata R.40 (Očekuje se da će 2 projekta doprinijeti konceptu Pametno selo) <p>Intervencija u većini svog obuhvata i aktivnosti pripada uvjetima iz članaka 73. i 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p> <p>Dodana vrijednost intervencije u provedbi LEADER pristupa očituje se u:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jačanju društvenog kapitala i to jačanjem teritorijalnog identiteta područja LAG-a, jer će se rastom i razvojem subjekata u poljoprivredi, jačati sami poljoprivredni sektor područja LAG-a Brač, koji je dio tradicije i identiteta područja LAG-a, a što će doprinijeti očuvanju i jačanju cjelokupnog identiteta otoka <p>Različitost LAG intervencije u odnosu na nacionalnu razinu je u provođenju projekata s jedinstvenim vrijednostima u usporedbi sa standardnim mehanizmima isporuke kroz prihvatljivost nositelja projekata – korisnika poljoprivrednih gospodarstava čija je ekonomska veličina niža od 3.000 EUR-a</p>
Ciljani korisnici	<p>Pravne i fizičke osobe privatnog prava upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu⁶.</p> <p>Detaljan popis prihvatljivih korisnika bit će naveden u natječaju LAG-a.</p>
Uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Korisnik na LAG natječaju mora ispunjavati sljedeće temeljne uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; 2. imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; 3. ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima <p>Detaljni uvjeti prihvatljivosti korisnika definirat će se LAG natječajem.</p>
Prihvatljive vrste projekta i uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Prihvatljive vrste projekata su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Povezane s primarnom poljoprivrednom proizvodnjom 2. Povezane s preradom poljoprivrednih proizvoda 3. Povezane s nepoljoprivrednim djelatnostima (diverzifikacija) <p>Prihvatljivi su projekti koji uključuju jednu ili više aktivnosti/ulaganja kojima se doprinosi povećanju poljoprivrednog potencijala i/ili unaprjeđenju konkurentnosti poljoprivrednog gospodarstva.</p>

⁶ Napomena: u trenutku donošenja ove LRS relevantni upisnici su naziva: Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i/ili dr.

	<p>U okviru LAG intervencije projekt mora ispunjavati sljedeće temeljne uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. biti usklađen sa ciljevima iz LRS 2. biti usklađen sa jednim ili više specifičnim ciljevima SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115 3. provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu 4. ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) 5. biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo 6. biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt <p>Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata definirat će se LAG natječajem</p>
Načela kriterija odabira	<p>Načela odabira projekata se temelje na:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (prioritet imaju projekti čiji je SO manji od 3.000 EUR-a) 2. Nositelj poljoprivrednog subjekta (prioritet imaju projekti čiji je nositelj korisnika mladi poljoprivrednik i/ili žena) 3. Inovativnost projekta (prioritet imaju projekti kojim se uvode inovativni tehnološki proces, proizvod, usluga) 4. Zapošljavanje (prioritet imaju projekti koji doprinose novim radnim mjestima) 5. Digitalna transformacija (prioritet imaju projekti kojima se uvode digitalni alati, tehnologije i procesi u poslovanju) 6. Zelena tranzicija (prioritet imaju projekti koji doprinose prelasku na čistu energiju i uvode zelena i plava ulaganja) 7. Poljoprivreda visoke dodane vrijednosti (prioritet imaju poljoprivrednici u sustavu ekološke poljoprivrede, poljoprivrednici koji sudjeluju u sustavima kvalitete ZOI/ZOZP/ZTS, Nacionalna kvaliteta, HOP ili druge relevantne sustave) 8. Dodana vrijednost poljoprivrednih proizvoda (prioritet imaju projekti koji uključuju aktivnosti marketinga i promocije poljoprivrednih proizvoda) <p>Detaljna razrada načela kriterija odabira definirat će se LAG natječajem</p>
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se LAG natječajem
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se LAG natječajem
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR
Intenzitet potpore	<p>Do 65% prihvatljivih troškova projekta, a sukladno čl. 73. i 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore može se uvećati do:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 80% prihvatljivih troškova projekta kada su korisnici mladi poljoprivrednici⁷ - 85% prihvatljivih troškova projekta kada su korisnici mala poljoprivredna gospodarstva⁸

⁷ Mladi poljoprivrednik kako je definirano Pravilnikom za provedbu LEADER pristupa

⁸ Malo poljoprivredno gospodarstvo kako je definirano Pravilnikom za provedbu LEADER pristupa

Pokazatelji		
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a		1
Broj sačuvanih radnih mjesta		2

R.b.		
1.	Naziv pokazatelja	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
	Mjerna jedinica	Broj PG-a koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	8
2.	Naziv pokazatelja	R.15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora
	Mjerna jedinica	MW
	Ciljna vrijednost	0,002
3.	Naziv pokazatelja	R.16 Ulaganja povezana s klimom
	Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	2
4.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	2
5.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	2

Naziv i kod intervencije	1.2.1. Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih cjelogodišnjih proizvodnih i uslužnih mikro i malih poduzeća
Područje obuhvata	Cjelokupno područje LAG-a Brač
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije	<p>Iako gospodarsku strukturu LAG-a Brač obilježava relativna diverzificiranost, što znači da uz tradicionalno i suvremene prisutne djelatnosti (poljoprivreda, ribarstvo, stočarstvo, trgovina i turizam), u gospodarstvu sudjeluju i druge privredne grane poput prerađivačke industrije, kamenarstva i sl., opće obilježje su njihovi nedostadni financijski, materijalni i ljudski kapaciteti za postizanje učinkovitijeg i konkurentnijeg poslovanja. Dodatno, poslovanje otočnih subjekata suočeno je s dodatnim izazovima povećanih rashoda uslijed ograničenih i skupljih transportnih faktora. Obzirom da na području LAG-a Brač dominiraju mikro i male tvrtke koje predstavljaju 99,7% svih poslovnih subjekata, nužno je daljnje poticanje poslovanja subjekata mikro i malog poduzetništva kao gospodarske okosnice područja Brača. Osnovnom i SWOT analizom prepoznate su slijedeće potrebe: P2 - Povećanje samodostatnosti i izvoznog potencijala otoka u proizvodnji poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda, P3 – Razvoj dodane vrijednosti i jačanje prepoznatljivosti poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda otoka, P4 – Diverzifikacija proizvodnih i uslužnih nepoljoprivrednih gospodarskih djelatnosti i aktivnosti i P5 - Primjena inovacija, digitalnih i zelenih rješenja i tehnologija u proizvodnji i poslovanju otočnih subjekata.</p> <p>Svrha intervencije je poticanje rasta i jačanje kapaciteta te primjena inovativnih, zelenih i digitalnih rješenja u poslovanju proizvodnih i uslužnih nepoljoprivrednih cjelogodišnjih mikro i malih poduzetnika LAG područja.</p> <p>Provedbom intervencije doprinijeti će se ostvarenju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Općeg cilja 1. LRS LAG-a Brač 2023-2027 <i>Povećano, unaprijeđeno, cjelogodišnje razvijeno, diverzificirano i na prostornom identitetu otoka utemeljeno gospodarstvo</i> - Jačanjem kapaciteta cjelogodišnjih otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih mikro i malih poduzeća, postići će se diverzificiranija gospodarska osnova, dok će se dodatno prioritizacijom djelatnosti i aktivnosti koje se temelje na prostornom identitetu otoka kroz kriterij odabira Doprinos jačanju prostornog identiteta otoka, utjecati na jačanju istoga.

<p>- ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Specifičnog cilja 1.2. LRS LAG-a Brač 2023-2027 <i>Unaprijeđene mogućnosti i ojačani kapaciteti cjelogodišnjih otočnih nepoljoprivrednih proizvodnih i uslužnih gospodarskih subjekata</i> – Ulaganjima u kapacitete, proizvode i usluge nepoljoprivrednih cjelogodišnjih mikro i malih poduzeća, djelovati će se prema njihovim unaprijeđenim mogućnostima • Specifičnog cilja ZPP 8.: <i>Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo</i> - Razvojem kapaciteta, proizvoda i usluga nepoljoprivrednih cjelogodišnjih proizvodnih i uslužnih mikro i malih poduzeća, ojačati će se tržišna usmjerenost i plasman proizvoda na tržište, a ujedno i ojačati konkurentnost mikro i malih poduzeća LAG područja. • Pokazatelju rezultata <i>R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva: Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a</i> (Očekuje se da će 4 nepoljoprivredna mikro i mala poduzeća primiti potporu za razvoj ruralnog gospodarstva) • Pokazatelju rezultata <i>R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem projekata kojima se doprinosi „Pametnim selima“</i> (Očekuje se da će 2 projekta doprinijeti konceptu Pametno selo) <p>Intervencija pripada članku 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p> <p>Dodana vrijednost intervencije u provedbi LEADER pristupa očituje se u:</p> <ul style="list-style-type: none"> • povećanju društvenog kapitala i to jačanjem teritorijalnog identiteta područja LAG-a, jer će se jačanjem nepoljoprivrednih gospodarskih djelatnosti područja LAG-a Brač kao dijela tradicije i identiteta područja LAG-a, doprinijeti jačanju cjelokupnog identiteta područja. • poboljšanom lokalnom upravljanju putem broja projekata i novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a <p>Različitost LAG intervencije u odnosu na nacionalnu razinu je u provođenju projekata s jedinstvenim vrijednostima u usporedbi sa standardnim mehanizmima isporuke kroz prihvatljivost nositelja projekata – ciljanih korisnika nepoljoprivrednih mikro i malih poduzetnika</p>
<p>Ciljani korisnici</p>	<p>Pravne i fizičke osobe privatnog prava koje nisu upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu.</p> <p>Detaljan popis prihvatljivih korisnika definirat će se u LAG natječaju.</p>
<p>Uvjeti prihvatljivosti korisnika</p>	<p>Korisnik na LAG natječaju mora ispunjavati sljedeće temeljne uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; 2. imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; 3. ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima <p>Dodatno, korisnik mora ispunjavati sljedeće specifične uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. biti u rangu mikro ili malog poduzeća; 2. ne smije biti poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik OPG-a u skladu s nadležnim propisima; 3. korisnik na LAG natječaju mora biti registriran u skladu s nacionalnim zakonodavstvom za djelatnost koja je predmet potpore odnosno imati

	rješenje/odobrenje/drugi odgovarajući akt za nepoljoprivrednu djelatnost za koju se traži potpora prilikom podnošenja Zahtjeva za potporu na LAG Natječaj. Detaljni uvjeti prihvatljivosti korisnika definirat će se LAG natječajem.
Prihvatljive vrste projekta i uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Prihvatljiva ulaganja su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ulaganje u gradnju/rekonstrukciju/adaptaciju/sanaciju/održavanje i/ili opremanje objekata za obavljanje nepoljoprivrednih cjelogodišnjih proizvodnih i uslužnih djelatnosti 2. predmetna opremanja u svrhu obavljanja djelatnosti 3. marketing i promocija proizvoda koji nisu iz Priloga I. Ugovora 4. edukacije u svrhu poboljšanja uvjeta rada i rasta mikro i malih proizvodnih i uslužnih poduzeća <p>U okviru LAG intervencije, projekt mora ispunjavati sljedeće temeljne uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. biti usklađen sa ciljevima iz LRS 2. biti usklađen sa jednim ili više specifičnim ciljevima SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115 3. provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu 4. ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) 5. biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo 6. biti usklađeno s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt <p>Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata definirat će se LAG natječajem.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Načela odabira projekata se temelje na:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nositelj/Vlasnik mikro ili malog poduzeća (prioritet imaju poduzeća čiji je nositelj/vlasnik osoba mlađa od 40 godina i/ili žena) 2. Inovativnost projekta (prioritet imaju projekti u koje se uvode inovativni tehnološki procesi) 3. Zapošljavanje (prioritet imaju projekti koji doprinose novim radnim mjestima) 4. Socijalna uključenost (prioritet imaju projekti kojima je planirano zapošljavanje osoba iz osjetljivih i teže zapošljivih skupina društva poput mlađih od 30 ili starijih od 55 godina, OSI, dugotrajno nezaposleni i sl. i/ili žena) 5. Digitalna transformacija (prioritet imaju projekti kojima se uvode digitalni alati, tehnologije i procesi u poslovanju) 6. Zelena tranzicija (prioritet imaju projekti koji doprinose prelasku na čistu energiju te uvode zelena i plava ulaganja) 7. Doprinos jačanju prostornog identiteta otoka (prioritet imaju subjekti koji su registrirani za obavljanje djelatnosti kamenarstva i klesarstva, tradicijskih obrta i usluga u ruralnim prostorima) 8. Dodana vrijednost proizvoda i/ili usluga (prioritet imaju projekti koji uključuju aktivnosti marketinga i promocije proizvoda i/ili usluga) <p>Detaljna razrada načela kriterija odabira definirat će se LAG natječajem</p>
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se LAG natječajem
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se LAG natječajem
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR
Intenzitet potpore	65 % prihvatljivih troškova projekta
Pokazatelji	

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	4

R.b.		
1.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	4
2.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	2

Naziv i kod intervencije	2.1.1. Revitalizacija postojećih te uspostava novih sustava, sadržaja, objekata i usluga javne komunalne i društvene infrastrukture
Područje obuhvata	Cjelokupno područje LAG-a Brač
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	<p>Kvaliteta, dostupnost i dostatnost sustava, objekata, sadržaja i usluga javne komunalne i društvene infrastrukture jedan je od temeljnih preduvjeta doprinosa više kvalitete života na određenom prostoru, a time i poželjnosti okruženja za život i posjet svih dobnih skupina i uzrasta stanovništva. Temeljna i SWOT analiza, a posebice participativne radionice s dionicima lokalnog razvoja, su pokazale da su sustavi, objekti, sadržaji i usluge javne komunalne i društvene infrastrukture područja LAG-a Brač nedostatni, neadekvatni i posebice prostorno neravnomjerno razvijeni i zastupljeni. Posebice se navedeno odnosi na sustave vodoopskrbe, odvodnje i kanalizacije, odlaganja i gospodarenja otpadom te na objekte kulturne i sportske infrastrukture, posebice dječja igrališta, koji su u lošem stanju. Iz navedenog su proizašle razvojne potrebe: P7 – Povećanje kvalitete i dostupnosti sadržaja društvenih i komunalnih usluga te P8 – Unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša.</p> <p>Intervencija je namijenjena unaprjeđenju kvalitete, dostupnosti i dostatnosti sustava, sadržaja, objekata i usluga male javne komunalne i društvene infrastrukture, kroz ulaganja u građenje i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje postojećih ili novih sustava, objekata i sadržaja te kroz prateće i povezane edukacijsko-informacijske i promotivne aktivnosti kojima će se unaprijediti i promicati njihova upotreba, korištenje ili daljnji razvoj. Osnovna namjera intervencije je potaknuti revitalizaciju i unaprjeđenje stanja i kvalitete te uspostavu nove male komunalne i društvene infrastrukture LAG područja kako bi se stvorili neophodni preduvjeti za društvenom interakcijom lokalnog stanovništva, ujedno i utjecalo prema jačanju društvene kohezije i socijalne uključenosti svih dobnih i ciljnih skupina, s posebnim naglaskom na one skupine koje su osnovom analizom prepoznate kao skupine u nepovoljnom položaju u odnosu na druge u obuhvatu LAG područja (npr. djeca i mladi, učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama nezaposleni, žene, stariji, OSI i sl.).</p> <p>Provedbom intervencije doprinijeti će se ostvarenju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Općeg cilja 2. LRS LAG-a Brač 2023-2027 <i>Unaprjeđena kvaliteta boravka, života i rada lokalnog stanovništva i posjetitelja otoka</i> - Ulaganjima u građenje i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje postojećih ili novih sustava, objekata i sadržaja male javne komunalne i društvene infrastrukture, djelovat će se prema ispunjavanju jednog od temeljnih preduvjeta za unapređenjem kvalitete života i rada na području, a ujedno će se stvoriti preduvjeti za ostvarivanjem i jačanjem društvene kohezije i socijalne uključenosti lokalnog stanovništva. • Specifičnog cilja 2.1. LRS LAG-a Brač 2023-2027 <i>Unaprijeđeni i dostupni komunalni i društveni infrastrukturni sadržaji, objekti i usluge</i> - Ulaganjima u građenje i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje postojećih ili novih sustava, objekata i sadržaja javne

	<p>komunalne i društvene infrastrukture, izravno će se utjecati na poboljšanje njihove kvalitete i dostupnosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specifičnog cilja ZPP 8. <i>Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo</i> - Ulaganjima u građenje i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje postojećih ili novih sustava, objekata i sadržaja javne komunalne i društvene infrastrukture, utjecati će se na povećanje kvalitete življenja, a time i na lokalni razvoj ruralnog područja. • <i>Pokazatelju rezultata R.42 ZPP-a Promidžba socijalne uključenosti:</i> (očekuje se 10 osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti) • <i>Pokazatelju rezultata R.41 ZPP-a Povezivanje ruralne Europe: Udio ruralnog stanovništva koji ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a</i> (Očekuje se da će 1.000 stanovnika imati koristi od <i>poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi</i>) • <i>Pokazatelju rezultata R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem projekata kojima se doprinosi „Pametnim selima“</i> (Očekuje se da će 3 projekta doprinijeti konceptu Pametno selo) <p>Intervencija pripada članku 73. i 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p> <p>Dodana vrijednost intervencije u provedbi LEADER pristupa očituje se u:</p> <ul style="list-style-type: none"> • povećanju društvenog kapitala i to jačanjem teritorijalnog identiteta, zajedničkih vrijednosti te razmjene, suradnje i društvene kohezije i interakcije stanovništva područja LAG-a. Ulaganjima u revitalizaciju postojećih i uspostavu novih objekata male društvene infrastrukture, uključujući kulturno-umjetničke, odgojno-obrazovne, sportsko-rekreativne i drugih namjena, omogućit će se razmjena i suradnja među različitim dobnim i ciljnim skupinama LAG područja, čime će se jačati društvena kohezija i interakcija kao i lokalno upravljanje.. Poseban naglasak je pri tome stavljen na jačanje društvene kohezije i interese socijalnih skupina u nepovoljnom položaju. <p>Različitost LAG intervencije u odnosu na nacionalnu razinu je u provođenju projekata s jedinstvenim vrijednostima u usporedbi sa standardnim mehanizmima isporuke kroz prihvatljivost aktivnosti projekta koje se odnose na edukaciju i informiranje ciljnih skupina i/ili krajnjih korisnika te promociju povezano uz predmetno ulaganje male javne komunalne i društvene infrastrukture i sadržaja. Također, mogućnost zajedničkog sudjelovanja kroz provođenje partnerskih projekata ili kroz načelo zajedničkog interesa za područje provedbe na više JLS u sastavu LAG-a ili od općeg interesa LAG područja.</p>
Ciljani korisnici	<p>Pravne osobe javnog prava, pravne osobe privatnog prava u skladu s nadležnim propisima, turističke zajednice.</p> <p>Detaljan popis prihvatljivih korisnika definirat će se u LAG natječaju.</p>
Uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Korisnik na LAG natječaju mora ispunjavati sljedeće temeljne uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; 2. imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; 3. ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima <p>Detaljni uvjeti prihvatljivosti korisnika definirat će se LAG natječajem</p>
Prihvatljive vrste projekta i uvjeti	<p>Prihvatljiva ulaganja su:</p>

<p>prihvatljivosti projekta</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Projekti koji se odnose na materijalna i nematerijalna ulaganja u javnu društvenu i komunalnu infrastrukturu i sadržaje (uključujući gradnju /rekonstrukciju/adaptaciju/sanaciju/održavanje i/ili opremanje). U sklopu građevina prihvatljivo je ulaganje u sustave za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora za vlastite potrebe, s pripadajućom opremom i infrastrukturom 2. Edukacijsko-informativne aktivnosti i promotivne aktivnosti vezane uz infrastrukturna ulaganja. <p>Temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta su: U okviru LAG intervencije, projekt mora ispunjavati sljedeće temeljne uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. biti usklađen sa ciljevima iz LRS 2. biti usklađen sa jednim ili više specifičnim ciljevima SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115 3. provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu 4. ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) 5. biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo 6. biti usklađeno s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt <p>Prihvatljivi su partnerski projekti. U slučaju partnerskih projekata potrebno je zadovoljiti sljedeće uvjete:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera - mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta) - moraju biti jasno definirane i razgraničenje aktivnosti i zadaće između projektnih partnera - svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt. <p>Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata definirat će se LAG natječajem</p>
<p>Načela kriterija odabira</p>	<p>Načela odabira projekata se temelje na:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ciljne skupine i krajnji korisnici u nepovoljnom položaju (prioritet imaju projekti čije su ciljne skupine i/ili krajnji korisnici prepoznati kao skupine u nepovoljnom društveno-gospodarskom položaju, kao što su npr. Djeca i mladi, učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, žene, OSI, nezaposleni, socijalno ugroženi) 2. Zajednički interes (prioritet imaju projekti koji se provode u partnerstvu više projektnih dionika – nositelja i partnera ili uključuju korisnike s više JLS-ova LAG područja) 3. Inovativnost projekta (prioritet imaju projekti kojima se uvode inovativni tehnološki proces ili usluga) 4. Zapošljavanje (prioritet imaju projekti koji doprinose novim radnim mjestima ili očuvanju postojećih radnih mjesta) 5. Digitalna transformacija (prioritet imaju projekti kojima se uvode digitalni alati, tehnologije i procesi ili aktivnostima doprinose stjecanju te primjeni znanja i vještina te informiranje dionika LAG-a vezanih uz korištenje istih) 6. Zelena tranzicija (prioritet imaju projekti koji doprinose prelasku na čistu energiju i uvode zelena i plava ulaganja) 7. Dodana vrijednost LEADER-a (prednost imaju projekti koji doprinose dodanoj vrijednosti LEADER-a) <p>Detaljna razrada načela kriterija odabira definirat će se LAG natječajem</p>
<p>Najniža ukupna vrijednost projekta</p>	<p>Odrediti će se LAG natječajem</p>
<p>Najviša ukupna vrijednost projekta</p>	<p>Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)</p>

Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se LAG natječajem
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR
Intenzitet potpore	do 100% prihvatljivih troškova projekta

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R.b.		
1.	Naziv pokazatelja	R. 42 Promidžba socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi
	Ciljna vrijednost	1.000
3.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	3

Naziv i kod intervencije	2.2.1. Podrška dionicima u razvoju sadržaja i događanja te izgradnji kapaciteta za unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša
Područje obuhvata	Cjelokupno područje LAG-a Brač
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije	<p>Područje LAG-a Brač specifično je obzirom na pripadnost područjima s razvojnim posebnostima, tj. otocima, specifičnostima prirodno-geografske resursne osnove, a nadasve bogatstvu i raznolikosti kulturno-povijesne i prirodne baštine koje su djelom identiteta područja LAG-a. Uz navedeno područje LAG-a Brač karakterizira relativno razvijena mreža udruga civilnog društva, klubova i nezavisnih inicijativa koje participiraju u različitim sferama kulturnog, sportskog i društvenog života otoka, međutim koje karakterizira nedovoljna aktivnost i iskorištenost mogućnosti. Iako su postignuti značajni pomaci u unaprjeđenju korištenja, stvaranju dodane vrijednosti, kroz sadržaje i događanja koji doprinose očuvanju, valorizaciji i korištenju resursne osnove društva i okoliša područja LAG-a, temeljnom i SWOT analizom je pokazano da je još uvijek prisutna nedovoljna valorizacija sveukupne resursne osnove, u gospodarske, turističke, kulturno-umjetničke, znanstveno-istraživačke i druge svrhe. Iz navedenog su proizašle razvojne potrebe: P6 – Jačanje potencijala svih dobnih i interesnih skupina otočnog stanovništva i P8 – Unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša.</p> <p>Svrha intervencije je doprinijeti unaprjeđenim mogućnostima i ojačanim kapacitetima dionika za očuvanjem, valorizacijom i održivim korištenjem elemenata resursne osnove društva i okoliša područja LAG-a Brač, kroz ulaganja u organizaciju događanja, izradu informativnih, odgojno-obrazovnih, uključivo i neformalnih programa, istraživanja i mapiranja, promotivne i informacijsko-edukacijske aktivnosti te izgradnju kapaciteta lokalnih dionika vezanih uz unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša. Osnovna namjera intervencije je osnažiti dionike, potaknuti njihovo djelovanje, a posebice međusobnu suradnju i povezanost dionika LAG područja za održivo i odgovorno valoriziranje i korištenje resursne osnove društva i okoliša. Ujedno, namjera intervencije je djelovati prema društvenoj interakciji lokalnog stanovništva, kako bi se ujedno utjecalo prema jačanju društvene kohezije i socijalne uključenosti svih dobnih i ciljnih skupina, s posebnim naglaskom na one skupine koje su osnovom analizom prepoznate kao skupine u nepovoljnom položaju u odnosu na druge u obuhvatu LAG</p>

<p>- ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS</p>	<p>područja (npr. Djeca i mladi, učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama nezaposleni, žene, stariji, OSI i sl.).</p> <p>Provedbom intervencije doprinijeti će se ostvarenju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Općeg cilja 2. LRS LAG-a Brač 2023-2027 <i>Unaprjeđena kvaliteta boravka, života i rada lokalnog stanovništva i posjetitelja otoka</i> – Ulaganjima u razvoj sadržaja i događanja te izgradnju kapaciteta vezanih uz resursnu osnovu društva i okoliša, utjecat će se na unaprjeđene mogućnosti dionika i ojačane kapacitete dionika, što će doprinijeti poboljšanju kvalitete življenja lokalnog stanovništva i posjetitelja. • Specifičnog cilja 2.2. LRS LAG-a Brač 2023-2027 <i>Ojačani kapaciteti i unaprjeđene mogućnosti razvojnih dionika za aktivnim participiranjem u društveno-gospodarskom životu otoka</i> – Ulaganjima u razvoj sadržaja i događanja te izgradnju kapaciteta vezanih uz resursnu osnovu društva i okoliša, izravno će se utjecati na ojačane kapacitete i unaprjeđene mogućnosti razvojnih dionika. • Specifičnog cilja ZPP 8. <i>Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo</i> – Ulaganjima u razvoj sadržaja i događanja, izgradnju kapaciteta i suradnju vezanih uz resursnu osnovu društva i okoliša, utjecat će se na lokalni razvoj u ruralnim područjima, jer će se jačati kapaciteti dionika i unaprijediti mogućnosti. • Pokazatelju rezultata R.42 <i>Promidžba socijalne uključenosti</i> (Očekuje se da će 100 osoba biti obuhvaćeno projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora) • Pokazatelju rezultata R.40 <i>Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem projekata kojima se doprinosi „Pametnim selima“</i> (Očekuje se da će 1 projekt doprinijeti konceptu Pametno selo) <p>Intervencija pripada članku 73. i 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p> <p>Dodana vrijednost intervencije u provedbi LEADER pristupa očituje se kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • povećanje društvenog kapitala i to jačanjem teritorijalnog identiteta, zajedničkih vrijednosti te razmjene i suradnje područja LAG-a, produblivanjem solidarnosti, empatije prema ranjivim skupinama, jačanje kohezije i sl. među stanovnicima LAG područja, putem aktivnosti projekata koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika, jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika, očuvanje kulturnih (tradicijskih) i prirodnih vrijednosti područja, jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja kao i poboljšanje upravljanja <p>Različitost LAG intervencije u odnosu na nacionalnu razinu očituje se u provođenju projekata s jedinstvenim vrijednostima kroz prihvatljivost projektnih nositelja iz civilnog sektora, zajedničkom sudjelovanju kroz mogućnost provođenja partnerskih projekta ili kroz načelo zajedničkog interesa za područje provedbe na više JLS u sastavu LAG-a ili od općeg interesa LAG područja.</p>
<p>Ciljani korisnici</p>	<p>Pravne osobe javnog prava, pravne osobe i fizičke osobe privatnog prava u skladu s nadležnim propisima i turističke zajednice.</p> <p>Detaljan popis prihvatljivih korisnika definirat će se u LAG natječaju.</p>
<p>Uvjeti prihvatljivosti korisnika</p>	<p>Korisnik na LAG natječaju mora ispunjavati sljedeće temeljne uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;

	<p>2. imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu;</p> <p>3. ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima</p> <p>Detaljni uvjeti prihvatljivosti korisnika definirat će se LAG natječajem</p>
<p>Prihvatljive vrste projekta i uvjeti prihvatljivosti projekta</p>	<p>Prihvatljivi su projekti koji sadrže ulaganja kao što su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacija i provedba jednodnevnih i višednevnih događanja s ciljem unaprjeđenja i održivog korištenja resursne osnove društva i okoliša (npr. Kulturno-umjetničke manifestacije, radne akcije, sportski turniri, simpoziji, konferencije, radionice i sl.) 2. Izrada informativnih, odgojno-obrazovnih, uključivo i neformalnih programa čiji je cilj unaprjeđenje i održivo korištenja resursne osnove društva i okoliša 3. Istraživanja i mapiranja vezana za unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša 4. Promotivne i informacijsko-edukacijske aktivnosti vezane uz unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša 5. Izgradnja kapaciteta lokalnih dionika vezane uz unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša 6. Nabava opreme i materijala u svrhu unaprjeđenja i održivog korištenja resursne osnove društva i okoliša, sukladno projektnom ulaganju i u određenom postotku od prihvatljivog ulaganja. <p>Prihvatljiva ulaganja dodatno će se definirati i kroz LAG natječaj.</p> <p>Temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta su: U okviru LAG intervencije, projekt mora ispunjavati sljedeće temeljne uvjete:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. biti usklađen sa ciljevima iz LRS 2. biti usklađen sa jednim ili više specifičnim ciljevima SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115 3. provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu 4. ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) 5. biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo 6. biti usklađeno s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt <p>Prihvatljivi su partnerski projekti. U slučaju partnerskih projekata potrebno je zadovoljiti sljedeće uvjete:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera - mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta) - moraju biti jasno definirane i razgraničenje aktivnosti i zadaće između projektnih partnera - svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt. <p>Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata definirat će se LAG natječajem.</p>
<p>Načela kriterija odabira</p>	<p>Načela odabira projekata se temelje na:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ciljne skupine i krajnji korisnici u nepovoljnom položaju (prioritet imaju projekti čije su ciljne skupine i/ili krajnji korisnici prepoznati kao skupine u nepovoljnom društveno-gospodarskom položaju, kao što su npr. Djeca i mladi, učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, žene, OSI, nezaposleni, socijalno ugroženi) 2. Zajednički interes (prioritet imaju projekti koji se provode u partnerstvu više projektnih dionika – nositelja i partnera ili uključuju korisnike s više JLS-ova LAG područja) 3. Inovativnost projekta (prioritet imaju projekti koji doprinose inovativnom korištenju resursa i primjenu pametnih rješenja čime doprinose održivom korištenju

	<p>resursne osnove društva i okoliša Zapošljavanje (prioritet imaju projekti koji doprinose novim radnim mjestima ili očuvanju postojećih radnih mjesta)</p> <p>4. Digitalna transformacija (prioritet imaju projekti kojima se uvode digitalni alati, tehnologije i procesi ili aktivnostima doprinose stjecanju te primjeni znanja i vještina te informiranje dionika LAG-a vezanih uz korištenje istih)</p> <p>5. Zelena tranzicija (prioritet imaju projekti koji, doprinose zaštiti, obnovi, održivom korištenju ekosustava, staništa, bioraznolikosti LAG područja, uključuju aktivnosti stjecanja te primjenu znanja i vještina te informiranje dionika LAG-a vezanih uz okolišne ciljeve, održivo korištenje i unaprjeđenje stanja i korištenja resursne osnove društva i okoliša)</p> <p>6. Prirodna i kulturna baština (prioritet imaju projekti koji doprinose unaprjeđenju stanja, korištenja te promociji elemenata prirodne ili materijalne i nematerijalne baštine područja LAG-a Brač)</p> <p>7. Dodana vrijednost LEADER-a (prednost imaju projekti koji doprinose dodanoj vrijednosti LEADER-a)</p> <p>Detaljna razrada načela kriterija odabira definirat će se LAG natječajem</p>	
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se LAG natječajem	
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)	
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se LAG natječajem	
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR	
Intenzitet potpore	Do 100% prihvatljivih troškova projekta	
Pokazatelji		
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0	
Broj sačuvanih radnih mjesta	1	
R.b.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	1
2.	Naziv pokazatelja	R.42 Promidžba socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	100

Skupni prikaz pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama							
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupno
1.1.1. Poticanje rasta i razvoja poljoprivrednih subjekata	R. 37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37					1			1

		Broj sačuvanih radnih mjesta						2			2
	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	R.9					8			8
	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva	Broj projekata	R.40					2			2
	R. 15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora	MW	R.15					0,002			0,002
	R. 16 Ulaganja povezana s klimom	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	R.16					2			2
	R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj poduzeća	R39					2			2
1.2.1. Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih cjelogodišnjih proizvodnih i uslužnih mikro i malih poduzeća	R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37					1			1
		Broj sačuvanih radnih mjesta						4			4
	R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj poduzeća	R.39					4			4
	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva	Broj projekata	R.40					2			2
2.1.1. Revitalizacija postojećih te uspostava novih sustava, sadržaja, objekata i usluga javne komunalne i društvene infrastrukture	R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37						0		0
		Broj sačuvanih radnih mjesta							2		2
	R.42 Promidžba socijalne uključenosti	Broj osoba	R.42						10		10
	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Broj ruralnog stanovništvo koje ima koristi	R.41						1000		1000
	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva	Broj projekata	R.40						3		3
2.2.1. Podrška dionicima u razvoju sadržaja i događanja te izgradnji kapaciteta za unaprjeđenje i	R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37						0		0
		Broj sačuvanih radnih mjesta							1		1

održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša	R.42 Promidžba socijalne uključenosti	Broj osoba	R.42						100		100
	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva	Broj projekata	R.40						1		1

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

R.B.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	Inovativna i pametna rješenja u selima	Projekt uključuje ulaganja u: <ul style="list-style-type: none"> • primjenu inovacija, inovativnih procesa i pametnih rješenja na lokalnoj razini LAG područja u poljoprivredi, drugim proizvodnim i uslužnim djelatnostima MSP-ova, ruralnoj infrastrukturi i opremi • stjecanje te primjenu znanja i vještina te informiranje dionika LAG-a vezanih uz primjenu inovacija, inovativnih procesa i pametnih rješenja
2.	Digitalizacija u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	Projekt uključuje ulaganja u: <ul style="list-style-type: none"> • digitalne alate, tehnologije, rješenja u poljoprivredi, drugim proizvodnim i uslužnim djelatnostima MSP-ova, ruralnoj infrastrukturi i opremi • stjecanje te primjenu znanja i vještina te informiranje dionika LAG-a vezanih uz korištenje digitalnih alata, tehnologija i rješenja u unaprjeđenju korištenja resursne osnove društva i okoliša
3.	Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima	Projekt uključuje ulaganja u: <ul style="list-style-type: none"> • obnovljive izvore energije u poljoprivredi, drugim proizvodnim i uslužnim djelatnostima MSP-ova, ruralnoj infrastrukturi i opremi • zaštitu, obnovu, održivo korištenje ekosustava, staništa, bioraznolikosti LAG-a • stjecanje te primjenu znanja i vještina te informiranje dionika LAG-a vezanih uz okolišne ciljeve, održivo korištenje i unaprjeđenje stanja i korištenja resursne osnove društva i okoliša

5.4. Opis procesa odabira projekata na LAG natječajima

Zaposlenici LAG-a pripremaju natječajnu dokumentaciju koja minimalno sadrži: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG natječaja; uvjete prihvatljivosti korisnika i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju za ocjenu usklađenosti projekta s kriterijima; prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore; način, uvjete i rokove prijave projekta; rokove i uvjete za podnošenje prigovora te popis priloga i obrazaca. Nakon odobrenja ukupne natječajne

dokumentacije od strane Upravnog odbora LAG-a, LAG natječaj s pripadajućim obrascima i priložima, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a, a javnost se izvješćuje preko dostupnih medija. Proces odabira projekata definiran je internim aktima LAG-a, a sve u skladu s Pravilnikom o provedbi lokalnih razvojnih strategija unutar intervencije 77.06. – Potpora LEADER (CLLD) pristupu koji uređuje pravni okvir za postupovna pravila Agencije za plaćanja i LAG-a prilikom provedbe LRS LAG-a, s jasnim podjelama zadaća između LAG-a i nadležnih tijela. Upravni odbor LAG-a Brač, a sve sukladno Statutu, donosi Odluke o odabiru projekata na osnovu preporuka ocjenjivačkog odbora. Prilikom donošenja odluka niti jedna interesna skupina ne smije imati kontrolu nad donošenjem odluka, odnosno natpolovičnu većinu glasova prisutnih članova, uz poštivanje kvoruma prilikom odlučivanja. Rezultati o provedenom natječaju objavljuju se na službenim stranicama LAG-a. Nakon odabira projekata na LAG razini, isti se učitavaju prema Agenciji za plaćanje. Agencija za plaćanje provodi završnu provjeru prihvatljivosti projekata nakon čega izdaje Odluku o dodjeli sredstava ili Odluku o odbijanju projekta. .

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP

Lokalna razvojna strategija LAG-a Brač je usklađena sa specifičnim ciljevima ZPP-a te doprinosi ostvarenju specifičnih ciljeva 2 i 8, to je prikazano u tablici 30. Lokalna razvojna strategija LAG-a Brač je usklađena s Planom razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022-2027, na način da intervencija 1.1.1. doprinosi ostvarenju posebnog cilja 1.4. Razvoj održive i pametne poljoprivrede Splitsko-dalmatinske županije, intervencija 1.2.1. doprinosi ostvarenju posebnog cilja 1.2. Jačanje malog i srednjeg poduzetništva i poduzetničkog okruženja, intervencija 2.1.1. doprinosi ostvarenju posebnog cilja 3.2. Održivi razvoj infrastrukturnih sustava, dok intervencija 2.2.1. doprinosi ostvarenju posebnog cilja 3.1. Zaštita okoliša i prirode i stvaranje otpornosti na klimatske promjene i prirodne katastrofe.

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost s specifičnim ciljevima ZPP (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC 1.	SC 1.1.	1.1.1.	SC ZPP 2. Pojačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju dodati i specifični cilj SC ZPP 4. Doprinos ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama, uključujući smanjenjem emisija stakleničkih plinova i poboljšanjem sekvenciranja ugljika, te promicanje održive energije SC ZPP 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo
	SC 1.2.	1.2.1.	SC 8. Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo
OC 2.	SC 2.1.	2.1.1.	SC 8. Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo

	SC 2.2.	2.2.1.	SC 8. Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo
--	---------	--------	---

6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

Ljudski kapaciteti za upravljanje LAG-om i provedbu LRS sastoje se od članova osnovnih tijela LAG-a te zaposlenika.

LAG Brač ima tri stalno zaposlena djelatnika, i to: voditelj LAG-a zaposlen na dio radnog vremena, te dvije zaposlenice na puno radno vrijeme. Svi imaju visoku stručnu spremu iz područja relevantna za bavljenje ruralnim i lokalnim razvojem (ekonomske, prirodne, biotehničke i društvene znanosti). Svi zaposleni posjeduju relevantno iskustvo stečeno u dosadašnjem radnom i volonterskom angažmanu iz područja lokalnog razvoja, pripreme i provedbe projekata te upravljanja organizacijama civilnog društva. Dodatno, zaposlenici svoja znanja i vještine sustavno usavršavaju putem edukacije i treninga, sudjelovanja na skupovima i konferencijama, na stručnim sastancima na županijskoj, državnoj i međunarodnoj razini te kroz razmjenu iskustava s drugim LAG-ovima u Hrvatskoj i drugim članicama EU. Sposobnosti zaposlenih za učinkovito upravljanje radom LAG-a i provedbu LRS zaposlenici su stekli kroz dosadašnju uspješnu provedbu i postignute rezultate u upravljanju radom LAG-a u razdoblju 2014-2022, kao i u provedbi projekata financiranih iz drugih izvora na kojima je LAG sudjelovao kao partner. Navedeni rezultati i projekti su opisani u poglavlju br. 2., dok je detaljniji opis naveden u dokumentu Vanjska (mid term) evaluacija provedbe Lokalne razvojne strategije LAG-a Brač u razdoblju 2017. – 2020. godine. Tijela LAG-a, odnosno Skupština i Upravni odbor, opisani su u poglavlju br. 3.

Prihodi LAG-a, koji će se koristiti za predfinanciranje tekućih troškova i animacije u provedbenom razdoblju 2023.-2027, ostvarit će se od prihoda od članarina te prihoda od drugih izvora koji se odnose na povrat sredstava u okviru provedbe LEADER-a. Prihodi od članarina LAG-a uplaćuju se temeljem Odluke o visini članarine u LAG-u. Planirani godišnji iznos prihoda od članarina od 2025. godine iznosi 19.750,00 EUR-a, dok planirani godišnji iznos od ostalih izvora financiranja iznosi 66.000,00 EUR-a, sveukupno 85.750,00 EUR-a na godišnjoj razini koji će se koristiti i biti dostatni za predfinanciranje tekućih troškova i animacije. Pozitivno financijsko poslovanje osiguralo je LAG-u korištenje kredita, čime je omogućeno kontinuirano i nesmetano financijsko poslovanje udruge, prvenstveno za predfinanciranje tekućih troškova i animacije u prethodnom razdoblju. LAG Brač planira podnijeti zahtjev za predujam nakon sklapanja ugovora o financiranju.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG)	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
---------------------	---	---	--	---

	natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE		tekućih troškova i animacije	
2023.	2,1	10.000,00 EUR	66.000,00 EUR	70.000,00 EUR
2024.	2,1	18.330,43 EUR	66.000,00 EUR	70.000,00 EUR
2025.	2,1	19.750,00 EUR	66.000,00 EUR	85.750,00 EUR
2026.	2,1	19.750,00 EUR	66.000,00 EUR	85.750,00 EUR
2027.	2,1	19.750,00 EUR	66.000,00 EUR	85.750,00 EUR
2028. (n+2)	2,1	19.750,00 EUR	66.000,00 EUR	85.750,00 EUR
2029. (n+2)	2,1	19.750,00 EUR	66.000,00 EUR	85.750,00 EUR

6.2. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRS

Za provođenje praćenja i vrednovanja provedbe LRS, LAG će koristiti regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbena uredba Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a i pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredba Komisije (EU) br. 2022/1475. Proces praćenja planirati će i temeljem Smjernica za izradu evaluacijskih planova ZPP-a, a koje ističu specifičan značaj praćenja pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti LEADER-a. LAG će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a (ENRD, 2017.). Dodanom vrijednosti LEADER-a ujedno se doprinosi i postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/2060).

Podatci koje će LAG pratiti odnose se na praćenje pokazatelja dodane vrijednosti intervencije LEADER putem rada LAG-a (tekući rad i animacija) kao i putem provedbe LRS na razini operacija odnosno projekata, a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju). U ovom programskom razdoblju postoji snažna potreba da se pokaže dodana vrijednost LEADER-a u usporedbi s potporama koje se pružaju putem intervencija SP ZPP-a te iz drugih izvora. Dodana vrijednost LEADER-a proizlazi iz potpune primjene 7 načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRS moraju jasno dokazati dodanu vrijednost LEADER pristupa integriranom pristupa ruralnom razvoju.

LAG će provedbu LRS pratiti na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRS putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje, terminski plan te zadaće), putem kojih će pratiti rad LAG-a i provedbu intervencija LRS i strategije u cjelini. Operacije odnosno projekti imati će zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana pokazatelja LAG će uspostaviti sustav izvješćivanja kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacije, odnosno projekata za provedbu LAG intervencija.

LAG će uključiti aktivnosti animacije povezane sa praćenjem i vrednovanjem LRS, a kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose, na godišnjoj razini, te temeljem provedenih analiza djelovati u narednoj godini provedbe LRS.

Vanjsko vrednovanje LRS provesti će se najmanje 2 puta tijekom provedbe LRS, a unutarnje vrednovanje provodi LAG na razini svake kalendarske godine dajući osvrt na sam proces

provedbe s aspekta LAG-a kao provedbeno-upravljачkog tijela te je sastavni dio Godišnjeg izvješća o radu koje usvaja Skupština.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupna vrijednost
R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.1.					8			8
R.15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora	Ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, uključujući biološke (u megavatima), za koja je dodijeljena potpora	MW	1.1.1.					0,002			0,002
R.16 Ulaganja povezana s klimom	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u okviru ZPP-a kojima se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama te proizvodnji obnovljive energije ili biomaterijala	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.1.					2			2
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	1.1.1. 1.2.1. 2.1.1. 2.2.2.					2			2
R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	1.1.1. 1.2.1.					6			6
R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	1.1.1. 1.2.1. 2.1.1. 2.2.2.					4	4		8
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe:	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	2.1.1.						1000		1000
R.42 Promidžba socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	2.1.1. 2.2.1.						110		110

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan provedbe LRS LAG-a Brač prikazuje planirane rashode iskazane u postocima u odnosu cjelokupnu financijsku alokaciju dodijeljenu LAG-u, a koja je namijenjena za provođenje definiranih LAG intervencija namijenjenih razvojnim dionicima u iznosu od 72 %, tekućih troškova i animacije u iznosu od 25 % te projekata suradnje u iznosu od 3 %. Raspored sredstava po godinama u financijskom planu povezan je s akcijskim planom te međuovisno o godinama ostvarenja isplate financijskih sredstava. U sklopu pojedinih intervencija prikazani su udjeli namijenjeni za provođenje projekata koji doprinose konceptu pametnog sela.

Za aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS, čiji je isključivi korisnik LAG, planom je predviđeno maksimalno dopuštenih 25% ukupne alokacije. Troškovi animacije odnose se na aktivnosti promicanja LRS i jačanje kapaciteta šire lokalne zajednice kao i potencijalnih nositelja projekata za provedbu LRS. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a povezane sa provedbom LRS, što uključuje troškove plaća djelatnika LAG-a, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje i reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji	Od toga za projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
1.1.1. Poticanje rasta i razvoja poljoprivrednih subjekata	0	0	0	0	21,60%	0	0	21,60%	5%
1.2.1. Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih cjelogodišnjih proizvodnih i uslužnih mikro i malih poduzeća	0	0	0	0	20,50%		0	20,50%	8%
2.1.1. Revitalizacija postojećih te uspostava novih sustava, sadržaja, objekata i usluga javne komunalne i društvene infrastrukture	0	0	0	0	0	26,60%	0	26,60%	20%

2.2.1. Podrška dionicima u razvoju sadržaja i događanja te izgradnji kapaciteta za unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša	0	0	0	0	0	2,70%	0	2,70%	1%
Tekući troškovi i animacija	0	4%	4%	5%	4%	4%	4%	25%	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje	0	0	0	0%	3,60%	0	0	3,60%	n/p
UKUPNO		4%	4%	5%	49,7%	33,3%	4%	100%	34%

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan provedbe LRS LAG-a Brač predstavlja tijek i dinamiku za postizanje općih i specifičnih ciljeva utvrđenih dioničkim i participativnim procesom izrade dokumenta za provedbeno razdoblje 2023.-2027. Pri tome indikativno prikazuje planirani raspored otvaranja (raspisivanja) po godinama te planirani broj LAG natječaja za svaku od 4 definirane LAG intervencije. Akcijski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS.

Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj LAG natječaja							
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupno
1.1.1. Poticanje rasta i razvoja poljoprivrednih subjekata	0	0	1	0	0	0	0	1
1.2.1. Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih cjelogodišnjih proizvodnih i uslužnih mikro i malih poduzeća	0	0	1	0	0	0	0	1
2.1.1. Revitalizacija postojećih te uspostava novih sustava, sadržaja, objekata i usluga javne komunalne i društvene infrastrukture	0	0	0	1	0	0	0	1
2.2.1. Podrška dionicima u razvoju sadržaja i događanja te izgradnji kapaciteta za unaprjeđenje i održivo korištenje resursne osnove društva i okoliša	0	0	0	1	0	0	0	1
UKUPNO	0	0	2	2	0	0	0	4

8. PRILOZI

Prilog 1 – Popis zaštićene kulturno-povijesne baštine LAG-a Brač